

BES^eDA

E L E K T R O N S K A   K N J I G A

Fran Saleški Finžgar

Razvalina življenja

O M N I B U S

BESEDA

Fran Saleški Finžgar

RAZVALINA ŽIVLJENJA

Ljudska drama v treh dejanjih

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-286-6

---

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

OSEBE

URH KANTE, žganjarnar, oče
LENČKA, njegova hči
TONA, njegova rejenka
MARTIN, kmet, sosed
FERJAN, kmet, sosed
SIRK, kmet
MICA SLANA, potovka

PRVO DEJANJE

Prizorišče: Scena kaže samotno hribovsko selo. Na desno v ospredju hiša, vhod z odra, pred hišo okorna klop, do vrat nekaj stopnic. Blizu hiše lesena bajta. Nad vrati napis: Žganjarna. Vrata odprta proti občinstvu. V bajti gori v ozadju ogenj med pečnicami pod kotlom za žganjekuho. Pred kočo miza in klopi krog nje. Visoko drevo za kočo spušča vejo do strehe. Na levi prav v dnu odra vodnjak na vitel. Za njim sadovnjak. Večeri se.

Prvi prizor

URH KANTE *golorok, ima plav predpasnik, na glavi čepico, vsa obleka zelo ogoljena. Nosi močne štrleče zalisce, že vse sive. Lasje skoro beli pa bujni. Ima vedno namrgodeno čelo. Krepak mož šestdesetih let. — Ko se dvigne zavesa, stoji Kante pred vrati in ogleduje steklenico zelenko. Nazadnje jo dvigne proti nebu in pogleda vanjo: E, dobra jim je — pijancem. Nato odide spet v žganjarno, kjer si dá mnogo opraviti: prestavlja steklenice, preliva, doliva, meša, seda na stolček in piha ogenj. Slednjič sede in iztrese denar iz mošnje ter ga šteje na klopci v bajti.*

LENČKA *ob istem času stoji pri vodnjaku. Iz vedra zajme vode s korcem in pije. Potem sede na obod vodnjaka, sname iz nedrij cvetko in ji zamišljena skubi listke.*

Drugi prizor

- FERJAN** *se pojavi sredi dreves. Ko zapazi Lenčko, skrije za drevo puško. Po prstih se bliža Lenčki. Ima kratke hlače in nogavice. Z rokami ji zastre oči.*
- LENČKA** *spusti oskubeni cvet na tla, zagradi Ferjana za roke in polglasno krikne: Aj!*
- FERJAN** *z nenaravnim glasom: Kdo je?*
- LENČKA** Jaka s Smodlaka — ima pisane hlače — pa grde mustače. *Vleče roke proč od oči.*
- FERJAN** Kdo je?
- LENČKA** Če ti pol mezinca otipam, vem, da si ti.
- FERJAN** *odmakne roke in jo hitro preko rame na lice poljubi.*
- LENČKA** *na videz huda: Psst! Ali bi rad, da pokličem očeta? Pokaže na žganjarno in dene prst na usta.*
- FERJAN** Tak pokliči ga, da se vsaj že zmeniva. *Sede na obod k Lenčki.*
- LENČKA** Ne vem, če imaš pogum, da bi si upal s to stvarjo pred očeta.
- FERJAN** Kdaj sem že hotel, če pa ti ne pustiš. Torej kako je? Ali si vprašala? Kaj je rekel oče?
- LENČKA** Prvič mi je nameril s steklenico — in mi ni nič rekel.
- FERJAN** To že vem. Pa ko si ga sedaj vprašala?

- LENČKA Ko sem ga sedaj? *Povesi glavo in se igra s trakom.*
- FERJAN Kar povej!
- LENČKA Hud boš. *Ga pogleda. Zre nepremično vanj. Nato omaga, da mu nasloni glavo na prsi. Ah, Ferjan!*
- FERJAN *jo poboža po laseh. Molči za hip:* Lenčka, povej, lepo te prosim.
- LENČKA *si otare oči s predpasnikom:* Pa zvedi. Čim prej, tem bolje. Ko sem omenila tebe, me je oče strašno grdo pogledal. Nato je siknil: »Tra-pasta ženska, ali se ti je zbledlo? Za postopa-čem, za zapravljivcem mi boš hodila? Ali ne veš, da je že skoro berač? Kaj misliš, da bom na stara leta jaz redil njega — berača, tebe — beračico in še kopo malih beračkov. Poberi se!« In me je zapodil izpred oči. *Lenčka se spet ozre vanj, vtem ko je med govorom zrla predse, kot da bi ne govorila njemu.*
- FERJAN *dolgo pomolči. Skozj zobe:* Hudič!
- LENČKA Ne kolni ga.
- FERJAN Saj ga ne! Ima čisto prav. Bogatega Urha edinka bi šla z mano! Neumnost!
- LENČKA Ferjan, povej mi, zakaj nočeš delati? Poglej! *Kaže po brdih.* Tamle so pri prosu, tam pri otavi, v gozdu poje sekira, ti pa hodiš takole s

puško — brez dela. Zakaj, Ferjan, ko imaš lepo zemljo?

FERJAN Ali misliš, da sam vem, zakaj sem tak? Saj znam delati. Ne boš mi ga pokazala, ki bi si ne upal z njim meriti, za kar koli primeva. Toda ne morem. Nekaj hodi za mano in mi venomer pravi: Za koga bi se mučil, Ferjan? Ali za tisto prekogledo svojo deklo Marušo? Ali pa za njeno malovredno žlahto? In kar loti se me, pa ne vzdržim doma. Tak dolgčas je pri nas, da me v naši hiši poleti zebe.

LENČKA Preženi dolgčas in mraz in bodi, kot so drugi ljudje.

FERJAN Ljuba duša, drugi vedo, zakaj so na svetu, jaz pa nimam cilja. Zakaj, čemu, komu?

LENČKA *ga prodirno motri:* Ferjan, kako si čuden. Ko bi delal kot drugi, ali bi bilo meni treba tega trpljenja?

FERJAN *naglo:* Lenčka, zastavi mi besedo, pa boš vide-la, kdo je najboljši gospodar.

LENČKA Ali ne poznaš očeta?

FERJAN Kaplja skalo prejé; bodi stanovitna. Oče se omeči.

LENČKA Poskusim. Toda dokaži, da nisi zapravljevec.

Tretji prizor

- TONA** *Kanteletova rejenka — pride s polja. Na roki nosi cajnico na locen, na rami motiko. Krepko dekle. Molčeča, kratkobesedna, gleda izpod čela. Gre mimo njih, pa se hitro obrne k njima: Čisto pravi par. Le vzemita se in pojdiva s cigani, postopāča.*
- FERJAN** Tona! Taka nevoščljivka.
- TONA** Jaz že ne. Martin, ta ti posveti.
- LENČKA** Kakšen Martin? Kaj sem pa jaz?
- TONA** Ti? — Petelin na zvoniku. *Kaže z dlanjo, kako se petelin obrača po vetru.* Če pihne očetov veter sem — če pihne tja. *Pokaže s palcem čez ramo na kolibo.* Saj vemo, kako je. *Nato se prisiljeno nasmeje in hitro odide mimo bajte v hišo.*
- FERJAN** Mar te oče res misli dati Martinu? Ljudje nekaj govore!
- LENČKA** *skomizgne z rameni:* Martinu? Še nikoli ga ni spomnil.
- URH** *stopi med vrata žganjarne prav, ko gre Tona mimo:* Tona!
- TONA** *se okrene pred hišnimi vrati:* Kaj je?
- URH** Kakšen je krompir?
- TONA** Zrel. Povsod ga že kopljejo. Samo pri nas je toliko nepotrebnega dela, da ne utegnemo.

- URH Koj jutri ga bomo, Tona; Martin ga dvigne s plugom. Sem ga že naprosil. Nocoj pride, da se domeniva.
- TONA Treba ga je, Martina, ko ga sami lahko. Če se ta človek ne bo pretrgal z delom sam, ga boste pa vi.
- URH U, ali se ti tako smili?
- TONA Seveda se mi, ko ga tako napregate.
- URH Ali mu mar ne plačam?
- TONA Že vem za vaše plačilo. *Poškili proti vodnjaku.*
- URH Tiho! — Kje je Lenčka?
- TONA *že držeč za kljuko — podsmehljivo:* Tamle pri vodnjaku rožicam priliva. *Odide v hišo.*
- URH *stoječ med vrati, da ne vidi do vodnjaka, kliče:* Lenčka!
- FERJAN *Lenčki zamahne v pozdrav in hitro izgine.*

Četrti prizor

- LENČKA *in Ferjan sta tiho prisluškovala razgovoru, si namigovala in ob imenu ‚Martin‘ se oba hkrati sunila s komolci: Kaj je, oče?*
- URH *Sem pojdi! Si dá še vedno opravka s steklenicami.*
- LENČKA *zadene škaf pri vodnjaku na glavo in gre proti hiši.*
- URH *Sem daj, da prilijem v kad. Ji sname škaf in ga nese v bajto. Čez hip prinese prazen škaf, pa ga ne dá Lenčki, ki nanj čaka pred durmi, ampak ga prisloni k steni.*
- LENČKA *hoče oditi.*
- URH *Počakaj, Lenčka!*
- LENČKA *Bo treba zakuriti za večerjo.*
- URH *Tudi to se bo opravilo. Sedaj nekaj drugega. Seda na klopcu pred bajto. Lenčki, ki se obotavlja. Sedi k meni.*
- LENČKA *sede in gleda plaho proti občinstvu.*
- URH *Lenčka, ali veš, da te imam rad?*
- LENČKA *Vem.*
- URH *Ampak ne veš, da te imam rad za dva: za očeta in za mater.*
- LENČKA *Ko bi živela rajnica mati!*

- URH** Prav bi bilo. Toda, če ni, pa ni. Vsakemu se izteče pratika, kakor mu je zapisano. Pustiva to. Rekel sem, da te imam rad za dva. Ko sem te pestoval, sem ti bil mati. Ko sem delal noč in dan in še delam, sem ti oče. Zato te dvakrat ljubim. In te moje ljubezni zdaj, ko si velika, še ni konec. Majhni otroci — majhne skrbi — veliki otroci — velike skrbi. To umem sedaj, ko premišljam, kaj in kako bi s teboj.
- LENČKA** Oče, nikar si ne belite las zavaljo mene. Saj se mi dobro godi pri vas.
- URH** Upam da. Ali, otrok, ti ne misliš niti eno ped predse. Jaz sem od danes do jutri. Ves sem izvlečen. Kaj pa potem? Verjemi mi, da bi ne imel miru pod rušo, če bi odšel prej, preden si ti preskrbljena.
- LENČKA** Oče, lepo vas prosim, meniva se kaj drugega.
- URH** Pa prav nič drugega ne, dekle! Razumeš? Samo to!
- LENČKA** *vzdihne:* Saj vem. Omožiti me hočete.
- URH** Omožiti — omožiti! Preskrbeti te hočem, in sicer tako preskrbeti, kakor mi veva moja dolžnost in moja ljubezen.
- LENČKA** Prav nič se mi še ne mudi.
- URH** To se pravi, kot oče želi, na ta način se ti ne mudi. Ko bi pa sedajle rekel: Lenčka, ljuba

Lenčka, *se sili s sladkim poudarkom* pojdi no za tistim potegonom, za tistim Ferjanom! Dekle, jaz vse vem, pa mi greš bosa, v spodnjem kri-lu čez drn in strn in bi ne vprašala ne po doti ne po bali, tako bi se ti mudilo.

LENČKA Taka zares nisem. Če ga imam pa rada, kaj morem za to; je že tako božja volja.

URH Brr-brr-brr — Taka nisi? Vse ženske ste take. Uma nič, brez pameti tišči na svojo pot kot sledivni kužek. Če pride na sled, ki je zanjo, potem ji je vseeno, kam. Za sledom, ali v pekel ali v nebesa, ali hudiču na roge ali angelu na repetnice — vseeno. Take ste ženske. Zato je pa Bog dal otrokom očeta: sinu zato, da ga prime oče za ušesa in ga nabije, če je prezgodaj tako moder, da mu škoduje. Vam ženskam pa modrosti ravno toliko manjka, kolikor jo je pametnemu treba.

LENČKA Torej vsa.

URH Da, vsa. Zato imate pa očete, da za vas mislijo. Tak oče sem jaz, da sem mislil in bom mislil zate do smrti.

LENČKA Hvaležna sem vam za to. Ali tega ne pomislite, kaj je zakon, če ni srečen.

URH Pa samo to premišljujem in nič drugega. Ti, otrok, mislis, da je sreča veliko medeno srce.

Če še tako po malem vgrizuješ vanj, nekoč ga bo le konec. Kaj pa potem? Pri hiši stradavec, lačna ti, lačen on, lačni otroci. Kaj potem? Ali jim bosta tiste neumne vajine ljubezni odrezala namesto kruha? Norica ti!

LENČKA Boljši so drobljanci v ljubezni kot hlebi v jezi. Celó v pridigi je bilo tako rečeno.

URH Aha, župnik lahko tako govori, ko ne sme v zakon. Če bi pa imel kopo otrok, bi besedo drugače zastavil. Dekle, vse to so samo lepó pisane bukve. Življenje pa niso bukve. Zato konec besedovanja. Kar sem sklenil, sem sklenil: preskrbel te bom.

TONA *se pojavi pri vratih:* Lenčka, tak pojdi no in zakuri. Ali ne vidiš, da se že mrači.

URH Tiho, Tona!

TONA *naredi šobo in izgine.*

LENČKA Saj moram res iti. *Vstane.*

URH *jo prime za roko. Ukazujoče:* Sedi! Poslušaj do konca. Glej, vse fante po okolici sem pretuh-tal, pa ga ni enega, da bi človek rekel: temule z mirno vestjo zaupam hčer. Ga ni — razen če bi se vzela tukaj s sosedom — z Martinom.

LENČKA *plane kvišku:* Z Martinom? O, se mi je že davno zdelo, kam merite. Kaj pa mislite?

URH Kaj mislim? Ali ni tako prav?

- LENČKA Ni ne! Martin je tako rekoč že zavezan. Tono naj vzame, če je kaj moža. To je njegova dolžnost.
- URH Neumnost, ne pa dolžnost. Zavoljo tistega otroka, ki ga je imel z njo, naj jo jemlje! Ves svet bi mu norce kazal.
- LENČKA Tako bi jih pa meni, če bi ga vzela.
- URH Nihče, ki je pameten, ti jih ne bo. Saj vendar poznajo Tono.
- LENČKA Seveda jo, da nikogar nima na svetu, da je sirota najdenka. Če bi bila pa županova, bi se trgali zanjo.
- URH To so čenče in tvoja trma in tvoj jezik. Ne rečem, če bi otrok živel, bi bilo drugače. Tako pa ga je sam Bog vzela, ko je vedel, da to nikamor ne kaže. Zato sva se domenila z Martinom, kakor je prav.
- LENČKA Le menita se, če se bosta vidva vzela.
- URH *udari ob mizo:* Prebita reč, ali boš tiho? Ne jezikaj mi! *Lenčka še stoji in se usekuje v robec.* Tak sedi in poslušaj?
- LENČKA *vsaj plaha sede.*
- URH Z Martinom sva se domenila midva, sedaj se bosta še vidva. To veš, da je vsa okolica pijanska. Ne morem drugače reči. Pravzaprav

sami rekóvni pijanci. Edini Martin ni. Ta ga niti ne pokusi, kakor sama več.

LENČKA Ferjan tudi ni pijanec.

URH Je že nagnjen na pijačo in še lenuh povrhu. Dvakrat za nič. Martin pa ni. Sam čudež se je bil zgodil, da mu je oče utonil v pédenj globoki vodi, pijanec. Pol grunta mu je pognal, no — in danes, v nekaj letih, je Martin spet trden in raste — ho — to bo kralj krog in krog.

LENČKA Jaz pa nočem biti kraljica.

URH Praviš ti, ko si neumna. Jaz sem pa oče in pameten. Hvaležna mi bodi. Torej sedajle pride Martin. Da si mi pametna! *Ji preti s prstom.*

TONA *se pojavi med vrati:* Ali bo že konec ali ga ne bo? Lenčka, pojdi kuhat, jaz grem v hlev. *Odi-de spet v hišo.*

URH *ukazuje oče:* Pojdi!

LENČKA *vsaj boječa, dvigne roke:* Oče, če se že menita z Martinom, lepo prosim, sklenita, da vsaj odložimo.

URH Nisem rekel, da bo poroka že jutri. *Se obrne in gre v žganjarno.*

LENČKA *postoji. Mrko pogleda za očetom. Se prime za prsi, nato za glavo in zamišljena obstoji.*

Peti prizor

- TONA** *jezna krog hiše s škafo m mimo Lenčke:* Ganite se no! Ali res mislite, da vam bom vse sama pretegnila. *Gre proti vodnjaku. Potoma se jezi.* Bom že garala, kakopa. *Zamahne z roko za Lenčko, ki odide v hišo.* Ne bom ne. *Gre in postavi škafo na vodnjak ter odvija vreteno.*
- MARTIN** *krepek, čokat fant nad trideset let. Je golorok z zavihanimi rokavci. Roke so mu rjave od sonca in dela. Nosi od prsti umazane škornje, pride po poti mimo vodnjaka:* Dober večer, Tona!
- TONA** Tam ga vošči dobrega, ne meni. *Pokaže proti hiši.*
- MARTIN** Kako si pa nabrskana!
- TONA** Tovorni osel je lahko slabe volje. So pa zato ženini in neveste boljše. Vse vem.
- MARTIN** *sede na rob vodnjaka:* Ali si huda, če vprašam za Lenčko?
- TONA** Nič.
- MARTIN** Pa si.
- TONA** Nič.
- MARTIN** Tona, jaz se moram oženiti.
- TONA** Le daj se. Ali ti kaj branim?
- MARTIN** Taka se mi zdiš, kakor da bi mi branila.

- TONA** In če bi ti? Kakor imam košček pravice do tega, pa bi vendar ljudje sodili, da sem pripaljena, če bi ti branila.
- MARTIN** Tona, ne govori tako.
- TONA** Kako bi naj drugače? Pri vsej svoji neumnosti vendarle vem, da se nevesta prične pri doti, ne pa pri ženski, posebno pri taki ne, kakor sem jaz. Za očeta mi živ človek ne ve, mati je pritavala v te hribe in šla v večnost od vsega hudega, jaz sem pa po nepotrebnem ostala za spotiko in napotjè. Potem pa naj bi se ti, Martin Lovrihov, pri meni ženil! Saj veš, da te odženó v norišnico. Le ženi se kjer koli, Bog ti blagoslovi. *Tona vrti vitel.*
- MARTIN** Tona, na tak način se jaz ne bom ženil. Zato se prej dogovoriva brez jeze in sovraštva. Kar je bilo med nama, bodi Bogu potoženo in pozabljeno. Ti nisi kriva, jaz tudi ne; pijača je to naredila. Tisočak sem ti naložil takoj in vedi, da to ni zadnji. Z očetom Urhom sva tudi govorila. Ne boj se, da bi ne imela gorkega kota na stara leta. Ali ni tako prav, Tona?
- TONA** Prav —seveda prav. Moškim je denar vse, ki naredi vse prav, če je še tako narobe. Molči o teh stvareh in se ženi, kjer in kakor te je volja. Jaz ti samo to rečem: če se še kak moški pri-

smoli za mano, mu pomulim burkle v čeljusti. Pojdi tja, kjer te čakajo.

URH *pogleda iz žganjarne, pričakujoč Martina.*

MARTIN Tona, ali si huda?

TONA Nič.

MARTIN Ali zahtevaš še kaj od mene?

TONA Nič.

MARTIN Ali mi boš oklice ustavljala?

TONA Nič jih ne bom.

URH *stopi na vogel žganjarne in zagleda Martina. Kliče: Martin, pojdi no! Kje se pa obotavljaš?*

MARTIN *se naravna proti hiši, naredi en korak: Saj grem! Se obrne še enkrat k Toni: Tona, zares, brez zamer.*

TONA Nič. *Roke upre v boke in stoji ob škafu. Čez ramo: Samo glej, da ti Ferjan poti ne preteče!*

MARTIN Ferjan? Bomo videli! *Gre proti Urhu.*

TONA *ko se Urh in Martin zapletata v pogovor, sede počasi na vodnjak in si zakrije obraz. Pa se kmalu umiri, obriše oči, odločno vstane in sikne skozi zobe: Eh, nič! Zadene škaf in gre zadaj za hišo na dvorišče.*

Šesti prizor

Na pokrajino se polagoma razliva mesečina.

- URH   Ali prideš jutri?
- MARTIN   Z dnem sem s konji na njivi.
- URH   Sedi, da se dogovoriva.
- MARTIN   Saj je vse dogovorjeno. Le glejte, da ne zaležite.
- URH   Zavoljo krompirja mi še mar ni. Če rečeš, vem, da je narejeno. Ampak ono reč morava dognati do konca, saj veš. Sedaj ni nikogar, da bi nastavljal ušesa.
- MARTIN   Dobro. Ali ste kaj govorili z Lenčko?
- URH   Govoril.
- MARTIN   In?
- URH   In? In? Nič ni! Če sem sklenil, sem naredil. Ti si tak — in še jaz, vsi drugi so smrdljivci. Zato pa boš moj zet ti in nihče drug.
- MARTIN   Če bi se me pa le branila?
- URH   Branila? Kdo je oče? Jaz njej ali ona meni? — Kdo bo štel doto? Jaz njej ali ona meni? — Kdo ima skrb in oči? Ona, jeli? Da bi slepomišila kot vse ženske teh let.
- MARTIN   Ampak vendarle. Zdi se mi, da jo je Ferjan precej zbeegal. Celó Tona namigava nanj.

- URH** Kaj Tona! Jezi jo, zato te draži. Da jo je oni potegón nekoliko zmotil, ne rečem. Takega dobrega otroka vsak pretentá! Ali jaz mu že navijem uro, če ne bo miroval. Zato je zanjo tem bolje, čim prej je pri vas.
- MARTIN** Ali je zaradi Tone kaj omenila?
- URH** Je, pa to ni vredno, da bi jemala v misel. Žensk ne poznaš. Na videz se narašča in se brani, v srcu si pa misli: Maram za takega fanta, ki ga nobena druga noče. Čim več jih bo za tabo tiščalo, tem rajši te bo imela.
- MARTIN** Saj tišče. Kozlinka venomer pošilja Cilo k nam delat. Jermanco vsaka pot pripelje k nam. Brčonka mi pošilja cigare iz opalte.
- URH** Vidiš, vidiš! Vse to mora Lenčka zvedeti. Je kar prav tako. Čim več jih bo, tem bolj ji bo všeč.
- MARTIN** Ko bi me le malo tako rada imela, kot imam jaz njo.
- URH** Ne trobezljaj še ti takih neslanosti. Od ljubezni se še nihče ni zredil, dolgov plačal tudi ne. To ni za moža, kot si ti.
- MARTIN** Pa me vendarle skrbi. Siliti je ne smete.
- URH** Siliti? — Ali se to pravi siliti, če v trdi temi posvetiš popotniku, da ne pade v brezno? Ali si ga na pravo pot prisilil, če si ga obvaroval ne-

sreče? Če je nočeš, vzemi Tono ali Kozlinko, Brčonko, katero hočeš.

MARTIN Nikar tako — saj nisem nič rekel. Zavoljo Tona bi bilo pa le potrebno, da urediva. Smili se mi.

URH Z njo imam že vse urejeno. Do moje smrti bo pri meni, potem ji zapišem užitek hiše in ene njive do smrti. Ali nima dosti?

MARTIN Jaz je tudi ne pozabim.

Sedmi prizor

KMET SIRK *z bičevnikom v roki od vodnjaka sem:*

Jee — ha —!

Kliče nad konji, ki so za drevjem.

Urh, brž ga nasuj merico.

URH *plane hitro kvišku:* Koj — koj — koj!

SIRK Kaj pa posedaš tu?

MARTIN Zavoljo krompirja se meniva.

SIRK Aha! *Prime frakelj in izpije na dušek.* Aa-aa — še enega! Ali ga iz vode kuhaš, da nima nobene moči več?

URH *gre po žganje:* Tako hud ni kot tvoj jezik.

MARTIN Kaj pa voziš?

- SIRK** Proso žanjemo. — Ti pa za doto barantaš, ki ti bo bolj plénjala ko meni proso.
- URH** *prinese frakelj*: Ne obrekuj moje pijače, ki je ni bolj pravične.
- SIRK** Voda je zmerom pravična. *Izpije polovico in postavi frakelj na mizo*. Saj ni nič ceneje, če stojim. *Sede*. Urh, ali sta se zmenila?
- URH** S kom in o čem?
- SIRK** Bogve s kom? Z Martinom.
- URH** A, z Martinom! Seveda. Jutri z dnem bo že na njivi.
- SIRK** Preklemana barantača, skrivata kot kača noge, pa vendar vsi vemo. Na svatovščino me boš menda vendar vabil, Martin?
- MARTIN** To je še daleč.
- SIRK** Vidiš, da prav vem — pa tudi vem, da ni več daleč. Bog daj srečo, Martin! *Izpije še ostanek*.

Osmi prizor

MICA SLANA *suhljata, starikava ženska pride s cekarjem:* Dober večer!

URH *gre naproti in sega po cekarju:* Bog daj, Mica, Bog daj!

MICA *jemlje iz cekarja steklenice:* Za Brčonko pol litra, za Kozline en liter, za Krvino eno zelenko — imajo žanjice, za Srakarja dva frakeljna.

URH *ponavlja za njo in jemlje steklenice:* Za Brčonko pol litra, za Kozline en liter, za Krivino eno zelenko — seve, seve žanjejo — mora biti, za Srakarja dva frakeljna. *Gre v žganjarno.*

SIRK Mica, kaj pa zate?

MICA Kupi mi ga. Moj gruntec ne rodi drugega ko gobe. Ali pa ti, Martin. Če si ga sebi ne privoščiš, ga vsaj drugim.

MARTIN Za to reč nimam denarja.

MICA Skopuh! Ali te bodo v denar zasuli? Boš že še skušal. Bog te bo kaznoval. Vsi tvoji otroci bodo pijanci. Zato, ker zaničuješ božji dar. Saj ga ni treba po kravje; po malem ga moramo — za tolažbo in moč. Ali naj na stara leta vodo pijem, ki je težka kot svinec? Kako bom pa garala? Bog ga je ustvaril, denar si je pa

hudič izmislil. Če držiš z denarjem, držiš s hudičem, da veš.

SIRK Mica, en frakelj na moj račun!

MICA Slišiš, Martin? Sirk ima srce, ti ga pa nimaš. *Gre v kolibo.* Urh — brž en frakelj. Sirk je rekel.

URH *pogleda skozi vrata:* Ali res?

SIRK Le daj ji ga in ga meni pripiši.

MARTIN Ali si neumen. Kruha bi ji kupil.

SIRK Tega ji daj ti. Saj ga imaš dovolj.

MICA *vzame frakelj in pije. Se veselo oddahne:* Taka kapljica je za staro dušo kakor olje za leščerbo. Kdaj bi že bila moja luč ugasnila, ko bi ji ne prilivala. *Zopet pije.*

URH *ji sklada steklenice v cekar:* Za Kozline, za Brčona, za Krvino.

MICA Denarja mi niso dali. Kar pripiši. *Odhaja.* Sirk, stokrat ti Bog plačaj! Lovrihač, tebe naj bo pa sram, skopuh!

SIRK Mica, poglej po mojih konjih.

MICA *že pri vodnjaku, se ozre:* Bom.

MARTIN Ni prav, da takole puščaš konje.

SIRK Sta bolj pametna —

URH *je prinesel medtem luč iz žganjarne in piše v umazano knjigo — dolžnike:* — kot si ti, le izreci!

MICA *od vodnjaka sem:* Sirk! Konj ni. Ušla sta ti.

Deveti prizor

- URH   Kakor sem rekel.
- SIRK   *steče mimo vodnjaka:* Klete mrhe!
- MARTIN   *čez ramo:* Ti si mrha, ti! *Urhu:* Pa se ne bo nič naredilo, boste videli.
- URH   *piše:* Pijanec ima svojo srečo.
- SIRK   *hitro iz ozadja:* Ha, moji konji! *Poči z bičem.* Tri banke sta več vredna.
- MARTIN   No, kaj je?
- SIRK   Sta že doma. Po klancu dol — po klancu gor — krog vogala — in ravno sem videl, ko sta zavila k nam na dvorišče. To sta konja! Kakor sem rekel: bolj pametna —
- URH   Kot ti.
- SIRK   Zakaj samo jaz? Reci, če si pošten: kot ljudje. Koga pa dobiš, da ni v en kraj mahnjen? — Še eno merico! — A, to sta konja!
- MARTIN   Če bi bila moja vozila to pot, gotovo bi bila nesreča.
- SIRK   Ko si ti preveč moder, so pa tvoji konji bolj trapasti. Na svetu se vse zravnja, kajne, Urh?
- URH   Ko bi se še te moje bukve zravnale.
- SIRK   *gleda Urha in knjigo. Kratka pavza:* Slišiš, Urh, posodi mi pet sto — sami smo, Martin bo za pričo.

- URH *se praska po laseh:* Ali se ti meša? Na bukve! *Urh mu pomoli knjigo dolžnikov.* Terjaj, pa jih imaš hitro petkrat toliko.
- MARTIN Kaj pa ti je sile?
- SIRK Pa koliko! Dekli plačo, davke, otrokom obutev — saj bo še premalo pet sto.
- URH Zares težko dam, kakor bi ti rad preložil. Saj vidiš, da vsak pije na kredo. Če bi mi kaj prodal?
- SIRK Dolgove, če jih kupiš.
- MARTIN No, no, ni taka reč — tvoji dolgovi.
- URH *dene prst na čelo:* Tudi dolgove kupim.
- SIRK Na Ferjanovem imam tisoč vknjiženega. Ferjan mi ne more vrniti. Kupi.
- URH *hitro:* Kupim. Celi tisočak.
- SIRK Polovico ga prodam, pol ga pa ohranim za tisto senožet, ki se moje drži.
- MARTIN Kot nalašč bi bila zate.
- URH *iztegne roko:* Pa pet sto. Udari!
- SIRK Martin za pričo: velja.
- MARTIN Bog daj srečo.
- URH *odpne telovnik, potegne listnico in našteje denar:* Sto — dve sto — tri sto — pet sto. Kdaj greva k notarju?
- SIRK *spravlja denar:* Kadar hočeš. Sedaj moram iti. Martin, ali še ne greš?

- MARTIN Prácej pojdem.
- SIRK Že vem. Dobro opravi! *Gre in pomežikne.*
- URH Ali si razumel kupčijo?
- MARTIN Razumel.
- URH *si mane roke:* Vse Ferjanovišče bo še naše.

Deseti prizor

- LENČKA *stopi na prag:* Oče, večerja je na mizi.
- URH Že grem.
- MARTIN Še mene povabi, Lenčka.
- LENČKA Zate je večerja preslaba. Kadar bo kaj bolj-šega.
- URH Lenčka, semkaj pojdi in popazi na ogenj, da se ne pripali kuha. Martin, posedi še malo, koj pridem. *Gre v hišo.*

Enajsti prizor

- MARTIN** *Lenčki, ki stopi pred vrata žganjarne:* Kako si pridna.
- LENČKA** Kaj jaz, ti, ti!
- MARTIN** Pri nas bi se tudi potrebovala takale gospodinja.
- LENČKA** Glej ga no! Dóbi si jo. Manjka se jih.
- MARTIN** *vstane:* Lenčka, kar tebe bom vzel. *Skoči k njej in jo hoče objeti krog pasu.*
- LENČKA** *se mu odmakne in se po sili smeje:* Le norčuj se, ti navihanec ti. Kdo bi si bil mislil.
- MARTIN** *resno:* Lenčka, zares te vprašam: ali bi šla k nam?
- LENČKA** Jaz sem še vse premlada.
- MARTIN** Saj nisem tako star!
- LENČKA** Ne za tvojo starost, za možitev sem premlada.
- MARTIN** Ne maraš me, to je tvoja mladost. Za koga drugega bi ne bila nič premlada.
- LENČKA** Bogve za katerega. Zakaj me zbadaš?
- MARTIN** *proseče:* Lenčka, od otroka te poznam, vedno smo bili prijatelji. Ali še veš, kako smo se šli svatovščino? Ti si bila nevesta, jaz pa ženin. Ne odbij me, če te prosim.

- LENČKA Saj veš, da ne morem na prvo besedo obljuditi. Počakaj, Martin, to so težke reči. Gre za vse življenje.
- MARTIN Saj počakam, kakor težkó, samo ne reci, da me ne maraš.
- LENČKA Nič tega nisem rekla. *Gre pogledat h kotlu.*
- MARTIN *se nasloni ob podboje in jo motri:* Lenčka, nikar se ne boj, prav nič ti ne bo manjkalo pri nas. Dve dekli boš imela in péstunjo.
- LENČKA *iz kolibe:* Saj še ne veš, če bo kaj péstovati.
- MARTIN *poči s palcem:* Ho — Lenčka — ti in jaz! Fantičev — deklíčev polna hiša.
- TONA *se jezna oglasi na dvorišču. Na odru je ni videti:* Prekvata čeljust kravja — kar z vilami bi te. *Za hip obmolkneta.*
- MARTIN Kako je Tona huda!
- LENČKA Saj je lahko, ko se ženiš.
- MARTIN Pustiva to reč, Lenčka! Saj sem poravnal in bom še.
- LENČKA Le pustiva in odloživa. *Stopi k njemu.* Martin, odloži, recimo, vsaj za eno leto. Ali boš?
- MARTIN Težkó, hudo težkó. Ampak tudi do sodnega dne bi čakal tebe, če bi imel upanje.
- LENČKA Zahvaljen, Martin. *Mu seže v roko.*

Dvanajsti prizor

- URH *pride:* Na hvali, da ni nocoj teh pijancev. Kar zaprem.
- URH Lahko noč! Torej jutri, da mi ne zaležite.
- URH Z dnem bomo na njivi. Lahko noč!
- URH Lahko noč, Lenčka! *Gre.*

Trinajsti prizor

- URH Brž pospravi. Jaz počakam, da bo dokuhano. *Lenčka pospravlja z mize steklenice, pomiva. Urh gre v žganjarno.*
- FERJAN *se pojavi pri vodnjaku. Zažvižga.*
- LENČKA *prisluhne:* Še škaf vode bo treba.
- URH Bom že šel sam ponjo.
- LENČKA *vzame škaf:* Sami je ne boste nosili. *Gre k vodnjaku.*
- FERJAN Lenčka!
- LENČKA *dene prst na usta.*
- FERJAN *šepeta:* Kaj je bilo? Sirk mi je rekel, da te je Martin snubil. Ali je res?
- LENČKA Res. Pa sem oba pregovorila, da odložimo.
- FERJAN *jo stisne k sebi.*
- LENČKA *se odmakne:* Ferjan, ali boš delal?

- FERJAN Zate, Lenčka!
- LENČKA Morda se oče omeči.
- FERJAN Mora se.
- LENČKA Ti ga premalo poznaš.
- FERJAN Bodi stanovitna. Ves svet se bo čudil, tak bom.
- LENČKA Pojdi! Lahko noč.
- FERJAN *jo objame.*
- URH *pogleda izza žganjarne. Ostrmi in odskoči. Zgrabi palico in jima nameri: Jaz vama posvetim. Plane nad par, ki plašno odskoči. Spravi se! Dvigne palico nad Lenčko.*
- LENČKA *hoče zavrteti vreteno, da bi natočila vode.*
- URH Zgini, če ne! *Spet ji nameri s palico.*
- LENČKA *odide k žganjarni in prisluška.*
- URH Sedaj pa ti, potegón, ti seme buzakljunsko, ti ponočnjak grdi — poberi se! *Vihti palico.*
- FERJAN *miren:* Kaj sem vam storil krivice, da me tako zmerjate?
- URH Ti zapeljivec, ti zmota, ti nastava — pa še tako vprašuješ?
- FERJAN Koga sem zapeljal? Jaz še nobene, vaš ljubi zet Martin jo pa je.
- URH *besen:* Hudič je v tvojem gobcu. Le počakaj. Za vse srnjake, ki si jih pokradel, za zajce, ki si jih polovil, za vse povem, in sedél boš, da

boš trd. Žandarji te odpeljejo, da bo mir pred tabo. Stran! Zgubi se!

FERJAN Lepa hvala pa lahko noč! *Odžvižga.*

URH *stoji in težko hrope.*

LENČKA *si zakrije oči in omahne ob steno z obrazom vanjo: Vse je izgubljeno.*

URH *proti žganjarni, opirajoč se na palico in hropeč: Deklič, ali sem to zaslužil? Glasneje: Ali sem to zaslužil, te vprašam?*

LENČKA Oče, saj ni bilo nič.

URH *skoro divje: Ali sem to zaslužil? — Pomni: Nič ne bom čakal. Da bi ljudje s prstom kazali name in nate. Zato te rešim: še ta mesec boš tamle. Pokaže proti sosedovi hiši.*

LENČKA Oh, oče!

URH Tiho—in spat. Jaz vem, kaj je moja dolžnost.

LENČKA *dvigne roke. Jokaje: Oče!*

URH *pokaže s prstom: Spat! Obstoji pred žganjarno, z iztegnjenim prstom proti hčeri. Lenčka si zakrije obraz in gre omahovaje v hišo.*

Zastor

DRUGO DEJANJE

Prizorišče: Kmečka soba. Na desno vhod v kamro. Od zadaj vrata iz veže. Okna na vrt. V levem kotu lepa, visoko nastlana postelja. Miza in stoli. Krog peči klop. Rano jutro. Sonce sije skozi okna.

Prvi prizor

- MARTIN** *struži pri peči sedeč ročico. Ko se dvigne zavesa, za hip umolkne. Martin preneha z delom in gleda proti kamri. Nato zakliče: Lenčka! Prisluhne. Spet nastavi rezilnik, nekajkrat potegne in vnovič kliče: Lenčka! Gleda na vrata. Nato pokliče tretjič s silo mehkim in ljubeznivim glasom: Lenčka! Zakaj se mi ne oglasiš?*
- LENČKA** *pride iz kamre in prinese v naročju perilo, ki ga dene na mizo, da ga zravnava. Gre mimo Martina in se nič ne ozre nanj. Oblečena je zelo snažno in domače okusno: Kaj pa hočeš?*
- MARTIN** *preneha z delom in jo ves srečen motri: Zakaj se mi ne oglasiš?*
- LENČKA** *ima opravka s perilom: Zato, ko vem, da mi ni maš nič povedati.*
- MARTIN** *pusti delo in gre do nje ter jo boža po goli lakti: Ne veš, koliko bi ti rad povedal.*

- LENČKA *mu odmakne roko:* Ne bodi no siten in še otročji povrhu.
- MARTIN Če te nekoliko pobožam! Kaj nisi moja?
- LENČKA *vzdihne:* Seveda sem.
- MARTIN *postoji in gre spet k peči stružit. Po premolku:* Lenčka, ali te smem nekaj prositi?
- LENČKA Če Boga prosimo, bo mož svojo ženo menda tudi smel, ne?
- MARTIN Če mi ne boš zamerila?
- LENČKA Če misliš, da bom, pa me nikar ne prosi.
- MARTIN Lenčka, tako mi je včasih hudo.
- LENČKA Komu pa nikoli ni hudo? Meni je tudi.
- MARTIN Ali nama bi tega ne bilo treba, za sedaj že še ne.
- LENČKA *molči.*
- MARTIN Vsega imamo, da se vsak skrije, kar jih je sosedov: poslopje, živino, no, in naši konji! Kako gledajo, kadar se ob nedeljah kam peljeva.
- LENČKA *se obrne proti njemu:* Martin, res ne vem, čemu mi to pripoveduješ? In kolikokrat začneš s tem. Saj vse to sama vem. Prav tako se mi to zdi, kot bi se bahal pred mano, češ vse to imam jaz, ti si pa iz bajte, iz žganjarne doma.
- MARTIN Lenčka! *Preneha z delom in jo motri.*
- LENČKA Mar ni res?

- MARTIN** Lepo te prosim, nikar me tako ne žali. Lenčka, po pravici ti povem, da me skrbi, kaj bo z nama, ko je komaj dobro jutro najinega zakona, pa si včasih tako čudna.
- LENČKA** Meni se zdiš čuden ti. Venomer to večno govorjenje, kaj imamo, kaj bomo še imeli, kaj imajo drugi in kaj jim bosta še ti in moj oče izvila iz rok. Jaz imam vsega tega do grla. *Se spet obrne k delu.*
- MARTIN** Zato bi pa rad načel drugačen pogovor. Ali kaj, ko ne daš k sebi.
- LENČKA** Le načni ga. Sem zares radovedna nanj.
- MARTIN** Ko smo zadnjič grabili steljo pri Slevi skali, je prišel tudi Ferjan k nam postopat.
- LENČKA** Saj nam ni nič pohodil.
- MARTIN** Ali sem kaj rekel? Ko sem pa odpeljal voz stelje proti domu, se je razlegal tvoj smeh po vsem hribu, da so se ljudje naslanjali na grablje in prisluškovali, češ kaj imaš, ko si tako razposajena.
- LENČKA** To je pa res imenitno. Navsezadnje bom morala prositi sosede za dovoljenje, kdaj naj se posmejem.
- MARTIN** Le nikar se mi ne izvijaj. Ti čisto dobro veš, da je ta tvoj smeh zame kot žerjavica na dušo. Če bi me imela količkaj rada, bi tega ne bilo.

- LENČKA In če bi me ti zares rad imel, bi ne vlekel tega na dan, ko vse skupaj nič ni.
- MARTIN *resnobno*: Če zate ni nič, zame je to vse.
- LENČKA Ha-ha-ha! Moška je ta! Zate je vse samo polje, konji, krave, grunti — sedaj ti je pa ta nič, ta neumnost — vse.
- MARTIN Lenčka, če sem kdaj v stiskah, kot mi jih je pustil oče, mislil, da je zemlja vse, danes vem, da mi ni in da si mi ti več kot vse; zato me boli vse to in če si žena, kakor se spodobi, moraš že iz usmiljena biti drugačna, ko iz ljubezni menda ne moreš biti.
- LENČKA *se hitro obrne proti njemu in stopi sredi sobe*: To-rej, kakšna pa naj bom?
- MARTIN *jo gleda in reče proseče*: Lenčka, pusti Ferjana.
- LENČKA Ferjana? — — — Kaj pa imam z njim? Kaj neki veš od mene?
- MARTIN Izpod nog mu pojdi.
- LENČKA Takó? Kdaj sem se mu nastavljala? Ali mu bom pot gradila, če ga vodi tod mimo? Ali naj grablje vržem iz rok in zbežim, če pride v naš laz in pove nekaj godčevskih, da se smejemo vsi. Seveda, ti pa slišiš samo mene.
- MARTIN Zares — jaz slišim samo tebe. *Vstane in gre proti njej*. Veš, če bi se ves hrib smejal, jaz bi slišal samo tebe. In če bi se ti smejala komur

koli, bi jaz vriskal, ko se pa smeješ Ferjanu, kot se nikomur še nikoli nisi, tedaj pa vre v meni in se vse trese v mojem drobu. *Stiska pesti.* — Lenčka, če se spozabim!

LENČKA *stopi mirno, a vendar odločno k njemu in mu dene roko na ramo:* Martin, povej, ali sem ti enkrat samkrat oponesla, kar je bilo med teboj in Tono?

MARTIN Nisi.

LENČKA Zato mi ti ne oponašaj Ferjana. Zakaj — jaz sem čista — *odstopi od njega* — čista, da veš.

MARTIN *klone in sede nazaj na klop k peči ter s tresočo se roko seže po ročici. Lenčka se okrene in gre k mizi — k perilu.*

Drugi prizor

- TONA *odpre vrata in na pragu pokliče:* Martin, k nam pojdi. Oče te kliče.
- LENČKA Stopi noter, Tona.
- TONA Bogve, če smem. *Vstopi.* Takile mladi zakonski nimajo radi prič. *Lenčka in Martin, oba nekoliko v zadregi. Lenčka pri perilu, Martin briše ostružne s klopi.*
- MARTIN Grem sam tja, da vdenem tole ročico k vozu. *Vstane in vzame ročico.* Tona, ti pa nekoliko povasuj pri nas. *Gre.*
- LENČKA Saj te res skoro nikoli ni, in če prideš, se že med durmi obrneš.
- TONA *se ogleduje po sobi in gre k predalniku, kjer stoji nekaj porcelana: skodelice za kavo, lončki:* Obrneš — seveda se, ko je toliko dela. »Le potrpi, le potrpi,« godrnja oče, »bomo že še eno dobili.« Ni je pa od nikoder ne. *Prime skodelico in jo ogleduje.* Teh pa nisi imela na balah.
- LENČKA Martin mi nanosi vse to iz mesta.
- TONA *zamišljeno kot sama zase:* Martin je dober človek.
- LENČKA Maram za te igrače.
- TONA *jo pogleda čez ramo:* Ni dar vse, ampak roka, ki ga dá, ali ne veš?

- LENČKA Tona, kam pa cikaš?
- TONA Kdo ve kam. Človek je vesel koščka kruha iz dobre roke. In nobena žena ni žalostna, če mož celó v mestu ne pozabi nanjo. *Gre proti mizi in ogleduje perilo.* Kako imaš lepo perilo!
- LENČKA E, kaj. Raztrgana ne pride nobena ženska k hiši.
- TONA *jo pogleda:* Nekam nabrskana si danes.
- LENČKA Včasih me res vse jezi. Pustiva to. Sedi, Tona. Že tolikokrat sem si želela, da bi se do dobra porazgovorila s teboj. Pa kaj, pri vas ni mogoče, ko so vedno ljudje, k nam te pa ni. Zato sem te danes zares vesela.
- TONA *jo predirljivo motri:* Lenčka, tebe nekaj peče.
- LENČKA *vzdihne:* Tona, kaj se ti mara.
- TONA No, no, tebi je prav treba vzdihovanja. Predobro se ti godi.
- LENČKA Meni? Kaj bi dala, ko bi mogla menjati s teboj.
- TONA Z menoj? Ta je pa lepa. Seveda, presiti otroci so vedno lačni črnega kruha.
- LENČKA Tona, ne veš, kako je vse prazno v meni, kakšen dolgčas je krog in krog.
- TONA Za božjo voljo, Lenčka, kaj pa govoriš?

Tretji prizor

- MICA** *hitro, potuhnjeno vstopi:* Dobro jutro! Pa saj ni-
maš časa, Lenčka; pridem drugič.
- LENČKA** *vstane in gre k njej do vrat:* Kar sem daj, Tone
se nič ne bojim.
- MICA** *vzame iz cekarja zelenko:* Poglej ga! Kot božja
vodica. Prav na to sladko vleče. Tudi Urh ne
skuha boljšega.
- LENČKA** *vzame steklenko in jo postavi na predalnik. Na-
toči kozarček in ga dá Mici, zaeno ji stisne v roko
denar:* Ná, Mica — in tole za pot. Toda molči!
- MICA** Grob bo prej izpregovoril kot jaz. Na dobro
zdravje. *Pije.* Kakor rožica diši. Prihodnji te-
den grem zopet v Gabrije.
- LENČKA** Kar prinesi ga, dve, veš, dve zelenki! Za bole-
zen mora biti kaj pri hiši.
- TONA** Treba ni dveh, Mica, še ena je preveč. Saj nis-
te vedno bolni.
- MICA** Tebi nič mar, tale je gospodinja. Zbogom. *Gre.*

Četrti prizor

- LENČKA *postavi na mizo steklenko in čašico:* Poskusi, Tona.
- TONA Prav nič mi ni do njega. Ne bom.
- LENČKA Jaz ga pa bom. *Zvrne kozarček.* Zares je izvrstno. Še enega. *Spet nalije.*
- TONA *začudeno:* Lenčka, ti piješ?
- LENČKA A kaj, bolna sem. *Se zasmije.*
- TONA Poglej, kako si nespametna. Zakaj pošiljaš to žensko po pijačo. Raztrobila te bo v tri fare. K nam bi poslala, če ti je kaj.
- LENČKA K očetu, da me s krepelcem zapodi. *Si spet nalije.* Še enega, da bodo trije.
- TONA Tak nehaj, no. *Seže po kozarčku.* Pomisli vendar na očeta in na Martina. Od žalosti bi se razjokala.
- LENČKA *ji umakne kozarček in steklenico ter gre z njo po sobi. Izpije kozarček in ga dene na predalnik, steklenico zamaši in jo nese skrit v posteljo pod blazino. Medtem govori:* Razjokala? — Ha-ha-ha! Naj bi se le, saj jaz tudi jokam včasih noč in dan. Oče naj bi bil žganjarno zaprl ali jo pa zažgal, bi bilo bolj pametno kot vsa njegova modrost in vsi nauki. In meni bi ne bilo potem treba takihle bogatih zakonov. Sicer pa,

če je že vso okolico zastrupil z žganjem, naj bo zastrupljena še hči. Saj je vseeno. *Zagrinja posteljo in sede.* Danes sem bila vsa razgadena. Ne zameri, Tona.

TONA Lenčka, Lenčka, jaz te kar gledam.

LENČKA Zakaj?

TONA Ko si taka. Za božjo voljo, kaj se je zgodilo?

LENČKA Blagor ti, ker ne veš, kaj je takle zakon.

TONA Zakon je zakon. Vsakemu velja: kar si kdo naprti, naj nosi do smrti. Vse gladko ni nikjer in nikomur. Križi so povsod.

LENČKA Kaj križi, teh se nič ne bojim. Toda ti me nalašč nočeš razumeti. Zato sem te tako zaželela, da se razgovorim. Sicer me zaduši.

TONA Torej povej!

LENČKA Mene duši, odkar sem spoznala, da nisem za Martina, on pa zame ni.

TONA Ne govori tega. Saj si prej vedela, kam greš.

LENČKA Verjemi, da nisem.

TONA Ne trdi tega. Vsaki ženski pove srce, kam spada. Samo da nekatera prevpije srce sama, nekateri ga pa prekričijo drugi. In tako jih na prste sešteješ zakone, ki jih je sklenil Bog. Večino zakonov naredi denar in grunti in imenitnost. Tedaj pa je hudič pri hiši. Ampak,

ko si se napregla, vleci za jarem; saj je vseeno, vsi vlečemo, dokler ne omahnemo.

LENČKA Tona, ne bom mogla. Že omagujem.

TONA Potrpi! Sedaj je prepozno. Prej bi se bila postavila po robu.

LENČKA Ali ne poznaš očeta? In vse tete in vsa žlahta mi je prigovarjala, da sem bila čisto slepa. Toda sedaj sem izpregledala. Moj Bog, tako me zgrabi včasih, da se sama sebe bojim.

TONA To bo minilo. Vsega imaš na ostajanje in moža, kakor ga ni boljšega.

LENČKA In vse to je zame sama nesreča.

TONA Kakšna nesreča? Ne pregreši se. Ali te nima Martin rad?

LENČKA Rad — rad — menda me ima, ali kaj imam jaz od tega.

TONA Samo ti ga nimaš rada, le kar reci. Ferjan ti tiči v srcu. Saj vem.

LENČKA Ali ni v tvojem Martin?

TONA *ostro:* Jaz nisem nič rekla.

LENČKA Zato naj bi bil vzela tebe, ne mene.

TONA *se silno zresni:* Lenčka, jaz sem mu v obraz povedala, da ga ne vzamem, dasi — *se prime za prsi in vzdihne.* Eh — nič! Svet je hinavec, svet je lažnik — svet je norec. Zahvali Boga, da

Martin ne zapravlja, da ne popiva in da te ne pretepa, kot jih drugi.

LENČKA Manj bolelo bi me, če bi me tepel, kot me boli, če me boža. To je grozno, Tona.

TONA Lenčka — *pokaže posteljo*. Zelenka te meša.

LENČKA Tolaži, ne pa meša. Da bi še tega ne imela, zblaznim, odkar mi je padla mrena z oči. Tona, saj ne razumeš, kako me boli, kako me stiska in mori, da bi vse raztrgala. Ah, Tona — jaz se bojim zase — *plane ji krog vratu* bojim — *in glasno zaihti*.

Pred vrati pogovor očeta in Martina.

TONA Lenčka! Oče gredo. *Jo rahlo odkloni*. Premagaj se.

LENČKA *si naglo otare oči in se loti perila*: Ah, saj je vse-eno.

Peti prizor

- URH** *odpre vrata in gleda Tono:* Tona, le brž domov! Vse je odprto. Da mi posedaš toliko časa, kot bi bila lepa nedelja, ne pa delavnik.
- TONA** Bogve kaj vam nisem zasedela teh malo minut. Le zakaj nikoli ne rečete, če je že polnoči, pa vam še garam: Tona, brž spat! Vedno samo: hii — hii — hii! *Gre proti vratom.*
- URH** *kliče za njo:* Če pride Sirk, ga pošlji sem! Sama mi ne postopaj!
- MARTIN** Nič se ne jezi, Tona. Oče nalašč pravi tako. *Tona gre.*

Šesti prizor

- LENČKA** *se vtakne vmes med delom:* Zares pa misli.
- URH** Tiho, ženska!
- LENČKA** *se obrne proti očetu, držeč v rokah kos perila:* Predolgo sem bila tiho, odslej ne bom več.
- URH** *jo gospodovalno motri:* Viš jo no! *Malomarno.* Ven pojdi, Lenčka!
- LENČKA** *pograbi perilo in ga nese v kamro.*
- MARTIN** *k njej:* Nikar, Lenčka. Le ostani!
- LENČKA** *ga odsune s komolcem:* Pusti me! *Odide.*

Sedmi prizor

- URH** *obstoji sredi sobe, roke tišči v žepih:* Lep gospodar si! Če boš ženskam hlapec, si dognal.
- MARTIN** Lenčka je včasih tako čudna. Moram le zlepa.
- URH** Zlepa! Zlepa! Kaj se to pravi? Ali sem rekel, da jo pretepaš? Ampak bodi vendar gospodar!
- MARTIN** *skomizgne z rameni.*
- URH** Pokaži papirje. Ta postopač je bil spet pri meni za na posodo. Da ga le sram ni.
- MARTIN** *gre k predalniku in vzame iz njega papirje:* Tukaj je natančni prepis iz zemljiške knjige. *Razgrne papirje pred Urha na mizo.*
- URH** *si natika očala:* Tisoč — dva tisoč — in tri pet sto — in zopet tri tisoč — *Veselo.* Saj Ferjanovo posestvo komaj še visi.
- MARTIN** *je prisedel in gledal na listine:* Nisem mislil, da je njegova zemljiška knjiga tako umazana.
- URH** Povrhu še nevknjiženi dolgovi! Če ga le eden majhno strese, pa bo vse zropotalo na kup. Zakaj na to *pokaže listine* mu ne bo nobena posojilnica in noben človek nič več upal.
- MARTIN** Prečuden človek, ta Ferjan. Kljub vsemu temu *zopet kaže na posestne liste* živi, kot bi se kopal v denarju. Ko sem jaz prevzel za oče-

tom, me je tako zaskrbelo, da cele noči nisem zatisnil očesa.

URH To je za moža. Zato rasteš in če le hočeš, pre-rasteš vse te potegone in pijance. To ti rečem: pazi na Ferjanovo zemljo. Ko pride ura, plani, zgrabi in drži. In ta ura se bliža. Navijam jo jaz.

MARTIN Ne vem, če bom dovolj močan.

URH Ali si pozabil, da si moj zet?

MARTIN Bolj prav je, da pazite vi in poprimete ob času. In kakor želim, da bi bil ta čas rajši danes kot jutri, je vendarle zame zelo sitno.

URH Saj sem ti že rekel, da si moj zet, mož moje-ga edinega otroka.

MARTIN Ne gre za denar. Tako podprt sem že, da bi zavoljo denarja sam upal udariti. Je nekaj čisto drugega.

URH *se zasmeje:* Ali si neumen ali si zmešan, ko praviš, da gre pri kupčiji za nekaj drugega kot za denar.

MARTIN *nekam potrto:* Gre, gre.

URH No, za kaj?

MARTIN Za Lenčko.

URH Za Lenčko? — Kaj ima ženska pri tem?

- MARTIN Huda bo in užaljena, če bi Ferjana pregnal jaz. Vi namreč ne veste, da še vedno tiči trn v njenem srcu, kakor ga ji je zasadil Ferjan.
- URH *ves iznenaden*: To ni mogoče! Ti se motiš.
- MARTIN Kdor ima ženo tako rad kot jaz Lenčko, se ne moti, oče.
- URH *nemiren — jezen*: Kako je to mogoče? Pa zdaj, ko je žena — žena — takega moža, kot ga ni —
- MARTIN Zato sem rekel prej, *krči pesti* da bi ga sam rajši pognal danes kot jutri.
- URH Torej on?
- MARTIN Da, on.
- URH Tedaj je res, kar ljudje govore, da jo še zalezuje.
- MARTIN Še vedno.
- URH Lump! — Pa kako to napravi?
- MARTIN Kjer koli smo — pravzaprav, kjer je Lenčka, je on: če spravljamo steljo, je pri nas, če ličkamo koruzo, je prvi in zadnji on. In vsaka pot ga vodi tod mimo. Po dvakrat, trikrat na dan.
- URH In ona?
- MARTIN Tako se vede, kot bi se ne smela. — Oče, če nekoč izbruhne iz mene — če se moja ljubezen izprevrže v sovraštvo —

- URH *kakor sam zase:* Torej ni zlagano. Sem mislil, da je zavist in obrekovanje. *Se spet okrene k Martinu:* Posveti mu, če ne, mu bom jaz, in njej tudi — sakrabort —
- MARTIN Oče, pustite Lenčko, ne podpihujte me, sicer bo nesreča.
- URH *odkimava z glavo. Kratka pavza. Hitro pogleda Martina:* Martin, morebiti vse skupaj vendar nič ni. Potem je škoda, da se meniva. Če pa je, delaj kakor mož, ne kot cmerglja. *Ga ukazuje joče gleda čez mizo. — Pavza.* Ali si razumel? *Pod oknom se oglasi Ferjanova žvižga.*
- MARTIN *se ves strese:* Ali ga slišite?
- URH *nevedno:* Koga?
- MARTIN To je on.
- URH *se obrne proti oknu in posluša žvižgo.*
- MARTIN In sedaj — ne bo potekla minuta — se mu bo zasmejala, kot se meni nikoli ne in se vpričo vas tudi ni. Vem, da ne. *Skoči naglo in odpre vrata v kamro.* Je že ni. Skozi kuhinjo je odšla ven. *Od zunaj Ferjanov glas. nerazumljive besede. Oba prisluškata. Nato zadoni Lenčkin smeh. Zopet žvižga, ki se oddaljuje.*
- MARTIN *nemiren vstane, gre proti vratom in se vrne:* Prekleta, da se bom izpozabil! Ta smeh! To je

prešuštvovanje! O — *Se prime za glavo in premeri nekajkrat sobo. Pavza.*

URH *dvigne počasi glavo in reče z globokim glasom:* Pamet, Martin. Prepusti meni. *Vstane in gre po sobi, da se z Martinom križata. Oba globoko zamišljena povešata glavi.*

MARTIN Zmlél bi ju — njega in njo.

URH Prepusti meni. Drugače poprimem. Imaš prav. Sicer utegne biti nesreča.

MARTIN *proseče:* Oče, rešite njo.

URH Že dobro. Bodi mož in prepusti meni. *Gre k oknu in ga odpre.* Lenčka! Lenčka!

LENČKA *od zunaj:* Kaj je, oče?

URH Noter pridi. *Zapre okno. Zase.* Da je Ferjan tak, toda ona, ona!

Osmi prizor

- LENČKA *vstopi in si grede briše roke ob predpasnik. Je vesela, ruto na glavi ima nekoliko postrani:* Ali sta že pretuhtala vajine kupčije?
- URH Kakšne kupčije?
- LENČKA *gre k mizi in se nasloni na listine:* Tukaj imata izvleček iz zemljiške knjige. *Bere.* Ha-ha — Ferjanov svet. Ali vama diši? To sta grabeža! *Vse govori šaljivo.*
- MARTIN Ferjan išče spet na posodo pri očetu in kar na slepo mu ne more nihče posojati.
- URH Lenčka, sedi.
- LENČKA *sede in si zravnavo predpasnik na kolena.*
- URH Razodeni nama, kaj ti je povedal Ferjan, ko si se mu tako veselo zasmejala.
- LENČKA Bogve kaj! Nič. Neumnost. Saj ga oba poznata, kakšen je. *Martinu, ki hodi še vedno gor in dol:* Martin, prisedi no! Kaj pa narejaš tak obraz kot mešetar, če se mu kupčija izmaliči.
- MARTIN *gre do nje in obstoji pred njo:* E, Lenčka, ti natančno veš, zakaj.
- LENČKA Poglejte, oče, takole me preganja moj možiček. Jelite, da ni prav?
- URH Martin, sédi in mólči! — Lenčka, nekaj ti imam povedati.

- LENČKA *nekoliko zmedena:* Le povejte.
- URH Lenčka, saj veš, kako je v krčmi. Sama si se prepričala, da se stekajo v njej vse novice: resnične in zlagane. No in tako so zadnji čas že nekajkrat načeli ljudje — seveda za mojim hrbtom — novico: Lenčka in Ferjan — in spet — Ferjan in Lenčka.
- LENČKA *nemirno:* Jeziki grdi! Ven bi jih vrgli.
- URH Le potrpi. Vidiš, zavaljo tega sem bil razpotegnil ušesa in sem pozvedoval. Kakšna naltolcevanja sem slišal, ti moj Bog!
- LENČKA Povejte jih. Kar tožila jih bom.
- MARTIN S tem jim ne zavežeš jezikov.
- URH *Martinu:* Le počakaj! — Lenčka, jaz vem, jaz, tvoj oče in tvoj mož tudi ve, da si nedolžna.
- LENČKA Ferjan je tudi.
- URH Ferjan nam ni nič mar. Mar si nam ti. Le pomisli, kako to boli mene, kako boli tvojega moža, če ti snedajo ljudje čast tako po nepotrebnem. Zato midva ne bova brskala, kaj je res in kaj ni res, ko veva, da je zlagano. Ampak storiti moraš ti, kar je tvoja dolžnost.
- LENČKA Torej kaj je moja dolžnost?
- URH Moj oče ni mogel prenesti žvižganja. In zato jaz nisem nikoli žvižgal. Ali razumeš?
- LENČKA *se nasmehne:* Zares ne razumem.

URH Midva ne moreva trpeti teh jezikov, zato jih zaveži ti, če ti je do naju in tudi do sebe več kot do njega. *Se razgreva.* Pomisli, kako pojde ta reč naprej, bo segla v dolino in bo rasla, da bo iz muhe konj. In ljudje, nevoščljivi, kakor so vsi vprek, se bodo oblizovali, ko nas bodo grdili. Lepo te prosim, ali bova mogla med ljudi, ali boš mogla v cerkev, v prvo klop, ki je vaša, ko te bodo od vseh plati bodle oči in se bodo ljudje vpričo Boga skomolcevali, češ ali jo vidiš — prešuštnico. Pomisli, otrok moj, če imaš kaj srca in časti v sebi.

LENČKA *poveša oči:* Kaj pa naj storim?

URH Beži pred tem lumpom.

LENČKA Ferjan ni lump.

MARTIN To se le tako reče, Lenčka.

URH *jezno:* Nič — reče. Pa je lump. Ali misliš, da ima on zamašena ušesa in nič ne sliši vsega tega? Če je pošten, bi ti moral iti izpod nog. Dela naj, kaj se pa klati in se obeša povsod, kjer ga ni treba.

LENČKA On gotovo tega ni nič slišal.

URH Jaz mu prevrtam ušesa. Poglej ga, kakšen je! *Pokaže papirje.* Čez glavo je pogreznjen v dolgove. Če le hočem, pa bo zletel po svetu.

LENČKA *reče proseče:* Pregnali ga ne boste, oče.

- MARTIN *pikro:* Kaj se tako vlečeš zanj?
- LENČKA Saj je revež. Smili se mi.
- URH Sama sebi se smili in midva naj se ti smiliva, ne pa on. Zletel bo, da veš.
- LENČKA *se nagne prav k očetu:* Oče, nikar! Povejte mu vse to, kot ste meni.
- URH Ni moj sin, da bi ga učil.
- MARTIN Oče, saj bo Lenčka ubogala, kajne? *Jo prime za roko.* Pa ga ne preženite.
- URH Poznam take obljube. Če bi ubogala Lenčka, pa ne bo on. Zato pravim in še rečem: Lenčka, jaz te rešim. Zato mora on proč. Imam ga že v pesti. *Vstane in hodi po sobi.*
- LENČKA *vstane in stopi tik pred očeta:* Vem, da ga imate, in vem, kaj boste storili. Pa naj bo. Ampak moja noga ne bo stopila nikoli na ta svet, in če mi ga zapišete desetkrat, ga nobenkrat ne maram, da veste. *Gre proti vratom, pa se še enkrat obrne.* In če bodo kdaj seno s tega travnika jedle naše krave, ne bom poskusila mleka od njih, ne jaz ne moji otroci. *To vse govori očetu tik pred licem, da oče zaduha žganje iz njene sape. Gre. Pri odhodu se rahlo zadene ob vrata — pozna se ji pijača.*

Deveti prizor

- URH *in Martin molčita in zreta na vrata:* Zavdal ji je, hudič.
- MARTIN *vstane in gleda očeta.*
- URH *se prime za glavo:* To je groza! *Hodi silno razburjen sem in tja. Stopi pred Martina.* Ali ti nič ne veš?
- MARTIN Kaj — kaj pa — oče?
- URH Ali si slep? Ali si vešča. Še to na mojo glavo! *Sem in tja ves potrt.* Ali je to sad mojega truda?
- MARTIN Za božjo voljo, oče, kaj vam je?
- URH *stopi trdno predenj:* Povej, če res ne veš?
- MARTIN Lepo vas prosim...
- URH Slepec! — Lenčka pije! *Z rokami proti njemu in govori počasi, obupno te besede.*
- MARTIN *odločno:* Ni res!
- URH Res je. Ko se je sklonila k meni, je zadišalo po žganju. Saj jo je zaneslo, ko je šla ven.
- MARTIN Ni res! Ni mogoče. Kaplje ga ni nikoli pri hiši.
- URH Lažeš! *Ga prime za rame in ga strese.* Lenčka pije! Kaj si naredil? Ona smrdi po žganju. Kakšen mož si ti? O — o — o moj otrok je izgubljen!

Deseti prizor

- SIRK** *bučno vstopi, pijan je in se motovili skozi vrata. V rokah ima bič:* Kaj razgrajata? Ali se prepirata — zet in tast? Lepa reč!
- URH** *se hitro umiri:* Kod hodiš, da te ni od nikoder. Saj te je vendar Tona poklicala.
- MARTIN** *zmeden pospravlja papirje z mize in jih odnese v predalnik:* Sedi, soсед. *Urhu — bolj tiho.* Ali se bosta sama dogovorila?
- URH** Ostani.
- SIRK** *medtem prižiga ogorek cigare:* Veš — Urh — zapil sem se — pa v tvoji krčmi — zato me nikar ne zmerjaj, če nosim k tebi v mlin. *Pljune.* Prekvata cigara, kako je zanič. — S Ferjanom sva pila.
- URH** Sedi no, da se brž domeniva.
- SIRK** *ga ne posluša — k Martinu:* Veš, Martin, s Ferjanom sva se ga nazobala. — Urh, Ferjan pije kot suha goba.
- URH** Bo imel kmalu prazen korec, bo že nehal, postopač.
- SIRK** Ne — ampak še zdaj ne more pozabiti dekleta — zato pije, veš, samo zato.
- MARTIN** Kakšnega dekleta neki?

- SIRK** To ni taka skrivnost, da bi ti jo moral razodevati. *Pomežikne.*
- URH** Tak sedi že. Jaz ne utegnem.
- SIRK** Ampak za primojstokrat, res ne vem, zakaj se tisti ljudje ne vzamejo, ki se imajo radi. Pogledajte mene in mojo Katro. Ko sem šel na nabor, sem jo vprašal: Katra — takrat sem ji še rekel Katrca — Katrca, ali si moja? Pa je rekla: Tonček, ali si moj? — Vse nared — do danes in do konca dni. Saj je huda — pa naj bo — ampak rada me ima. *Ves čas se nerodno pripravlja, da sede.*
- URH** Jenjaj no, žlobudra!
- SIRK** Veš, Martin *se okrene na stolu* — je ni, kot je moja Katrca — pravzaprav bi bil ti moral vzeti Tono. Ta bi bila za tvoj grunt. Lenčka je vse predrobčkana pod noge. Ampak Tona! *Nare-di pest, da prikaže njeno močnost.*
- MARTIN** Ne modruj, Sirk. Z očetom se zmeni, kar imata.
- SIRK** Torej, ali mi posodiš še pet sto?
- URH** Nič ne posodim, kupim.
- SIRK** Ne prodam pa ne. Nak. Nobene pedi ne.
- URH** Še drugo polovico Ferjanovega dolga mi prodaj.
- SIRK** Tudi tega ne.

- MARTIN Bolj modro bi bilo, kot delati dolgove.
- SIRK Je že res. Ali če prodam, zve Katra. In tiste hude ure bi ne doživel rad. Če mi posodiš na besedo in pričo, pa lahko utajim pred njo.
- URH Kaj se bojiš ženske?
- MARTIN To je sramota za moža.
- SIRK No — no, no! Le kar lepo molčita. Po pravici rečeno: prav vsi se jih bojimo — pa prav vsi, da vesta. Martin, dobro si zapomni: tako boš še plesal, kot ti bo Lenčka brenkala.
- MARTIN Jaz že ne.
- URH Dam šest sto za pet — udari! *Moli roko.*
- SIRK Nočem.
- MARTIN Za šest nočeš? Ali se ti blede?
- URH Pusti ga, Martin. Zbogom, Sirk. *Vstane.*
- SIRK Skopuh, ali res ne daš?
- URH *hodi po sobi in se ne zmeni zanj.*
- MARTIN Odstopi to terjatev. Pomisli vendar: za sto več!
- SIRK Urh, ali slišiš! *Urh gleda v tla in hodi gor in dol. Sirk vstane in gre pijano do njega.* Urh, če obljubiš, da bo tisti Ferjanov travnik za mojim stogom naprodaj meni, potem — naj bo.
- URH *se vstavi pred njim:* Kaj meni mar Ferjanov travnik.

- SIRK** *hudobno:* Ko bosta Ferjana prekucnila, saj ne bo dolgo —
- MARTIN** Kdo se meni o tem? Imamo za potrebo dovolj zemlje.
- SIRK** Če ga bosta — in kadar ga bosta — travnik moj. Velja?
- URH** *k mizi, jezno potegne iz žepa listnico in jo vrže na mizo ter mrmraje šteje bankovce:* Tu imaš, ode-ruh.
- MARTIN** Lepa kupčija!
- SIRK** Za vaju, kanalje. *Spravlja nerodno denar. Martin mu pomaga. Urh pa zopet hodi gor in dol, ves zamišljen.* Pijan sem — zato sem prodal — no-rec — *Gre proti vratom. Se obrne.* Če pa Katri črhmeta le besedo — vse podrto — *maha z roko* vse podrto! *Gre ven.*

Enajsti prizor

- URH *gre se nekajkrat po sobi, nato obstane pred Martinom:* Ali resnično ne veš, da Lenčka pije?
- MARTIN Ne vem in ne verjamem, oče.
- URH Zaslepljenec! Jaz pa vem in verjamem. Nikoli ga ni poskusila, sedaj pa diši iz nje. In ga bom dobil tistega satana, ki jo zapeljuje z žganjem.
- MARTIN Oče, motite se. Morda ji je kdo slučajno danes vsilil požirek, postavim, ko bi bila Tona kaj prinesla.
- URH Toona? Nikoli. Veš, kdo je? Glavo stavim, da se ne motim. To je on!
- MARTIN Kdo?
- URH Bogve kdo. *Pavza. Gre sem in tja. Obstane pred njim, zadirčno in razburjeno* To je tisti kleti potegón, to je postopač —
- MARTIN Ferjan?
- URH Menda vendar. Za to ni treba bogve kakšne modrosti. Če je zavdal srcu, bo tem laže še telesu.
- MARTIN Oče, ni res — ker ne sme biti res; recite, da ni, sicer — sicer — ga zadavim. *Škriplje — stiska pesti.*

- URH** *ima roke prekrižane na hrbtu, pred Martinom:*
Zadavim — zadavim. Zakaj pa si imel deske na očeh? Pijan si bil od mlade ženske. Zato sedaj molči! Jaz sem bil prej njen oče kot ti njen mož. Zavoljo tega bom imel opravka z njim jaz. Jaz — *se trka na prsi* jaz ga bom davil. Tako bo odfrčal od tod kot obstreljen jastreba.
- MARTIN** *proseče:* Oče, lepo vas prosim, preženite ga.
- URH** Ne bodi mevžast! Stopi takoj ponj in potuhni se pred njim. Vem, da se še oceja v krčmi. In Lenčko mi pokliči. *Gre naglo proti kamri.*
Odpre in zakliče: Lenčka! — Je ni.
- MARTIN** Če bi bila v kuhinji, bi vas bila slišala. V hlevu utegne biti, ali na skednju.
- URH** Gani se.
- MARTIN** *odide.*

Dvanajsti prizor

URH *gre s povešeno glavo k predalniku in se nasloni nanj. Zagleda kozarček, ga prime, poduha: Pila je. Kje ga ima skritega? Išče z očmi po sobi. Hipoma mu šine misel v glavo; po kratkem hipu dvigne žimnico ter zagleda pod njo zelenko. Seže ponjo, pa jo spusti hitro nazaj, zagrne posteljo in se sesede na stol.*

Trinajsti prizor

LENČKA *vstopi. Ima velik predpasnik iz sivega platna čez drugo obleko. Visoko je izpodrécana. Nekoliko v zadregi si oteplje slamnate bilke z obleke: Martin me je poslal, oče.*

URH *se počasi obrne proti njej. Izpregovori z globokim, skoro hripavim glasom: Lenčka! Ali si moja hči ali nisi?*

LENČKA *gre plašno proti njemu: Oče, ne razumem vas.*
URH *sikne skozi zobe: Hinavka.*

LENČKA Oče!

URH Ko je umrla mati, mi je bilo hudo, danes mi je huje.

LENČKA Zakaj, oče?

- URH Zavoljo tebe.
- LENČKA Zavoljo mene? Zavoljo tistih obrekljivih jezikov?
- URH Ne zavoljo jezikov, zavoljo tebe pravim, ker si izgubljena.
- LENČKA *plašno*: Jaz? Kdo trdi to?
- URH Jaz — tvoj oče.
- LENČKA Zakaj?
- URH Lenčka — ti piješ.
- LENČKA Ni res, oče.
- URH *se po sili smeje*: Ali naj ti odgrnem posteljo in pokažem zelenko? Kaj?
- LENČKA *se vsa prestraši*: Tako me včasih notri boli, da ga izpijem požirek. Skritega pa imam zaradi Martina.
- URH Vse zlagano. Dekle, ti si izgubljeno! Lenčka, ali veš, kam je tvoja pot? Ali ne vidiš, da se bo vse podrlo, kar sem sezidal? Ali se ti ne smili moja siva glava? Če si bolna, bi prišla k očetu in mu razodela: tako in tako je. Ti pa jemlješ pijačo iz rok takega človeka. Ali te ni sram?
- LENČKA Od koga?
- URH Od Ferjana.
- LENČKA *odločno*: Ni res. Niti kapljice nisem prejela od njega. Ne vem, zakaj me preganjate zavoljo

Ferjana — vi in mož. Če sva si bila prijatelja, kaj morem zato jaz, in kaj more on. Toda zaradi tega lahko pogledava oba vsakemu v oči.

URH *mirno:* Hči, ne togoti se. Verjamem, da je danes tako, in bo še jutri, po jutrišnjem ne bo več. Lenčka, *jo prime za roke, ves strt* pri zelenem grobu tvoje matere te prosim: Pusti tega človeka, pusti pijačo — poslušaj očeta, ki te ljubi. Ali hočeš, Lenčka?

LENČKA *si otare solze:* Ne bodite hudi, oče. Lepo vas prosim. Saj Ferjan ni nikoli nič žalega storil ne vam ne meni. *Zunaj glasova Ferjana in Martina. Lenčka se hitro ozre proti vratom in si obriše obraz.* Nekdo prihaja.

URH *zamahne z roko:* Pojdi v kuhinjo in zavri mi čaja.

LENČKA *odide naglo skozi kamro.*

Štirinajsti prizor

- MARTIN** *odpre in vstopi, za njim Ferjan:* Oče, sedaj sva prišla.
- FERJAN** Ali mi posodite, za kar sem vas prosil?
- URH** Kaj tiste kronice! Nekaj drugega imam zate. Ne ugameš?
- FERJAN** Kaj bi ugibal.
- MARTIN** Sédimo. *Sedejo.*
- URH** Dobrega kupca imam za tvoje posestvo. Ali je naprodaj?
- FERJAN** Za dober denar je vse naprodaj.
- MARTIN** Oče mislijo resno.
- FERJAN** Prav. Saj sem rekel: vse naprodaj.
- URH** Koliko bi zahteval?
- FERJAN** Tega še ne morem reči.
- MARTIN** U, vsak sam najbolje ve, kaj ima.
- URH** Ni tako, Martin. Ferjan ne kupčuje in zato ne ve. Zato predlagam takole: ti dóbi dva cenilca, dva dobim jaz. Ti postavijo ceno in nato se zmenimo. K tej ceni pa dodam še en tisočak s pogojem, da se ti, Ferjan, izseliš od tod.
- FERJAN** Kaj pa to pomeni?
- URH** Sam dobro veš. Zavoljo govorjenja, ki je na škodo tebi in Martinu in Lenčki in meni.

- FERJAN** Kaj mi mar govorjenje! Da bi jaz pravzaprav še samega sebe prodajal? Oče Urh, s tako kupčijo ne bo nič. *Vstane.*
- MARTIN** I zakaj ne? V dolini si kupiš posestvece ali započneš kar koli, morda greš v Ameriko —
- FERJAN** Brr-brr — ne potrebujem nič jérobov. Smo že zgovorjeni.
- URH** Ferjan, bodi pameten.
- FERJAN** Jaz nisem naprodaj, kakor so drugi. Nikamor ne pojdem.
- URH** Ferjan, zadnja lepa beseda.
- FERJAN** Zadnja ali prva. Vsaka je zastonj in zato odveč.
- URH** Dobro. *Vstane.* Če nočeš zlepa, pa pojdeš zgrda, ti zalezovalec poštenih žená.
- MARTIN** Tako je. Mi, ki se imamo pošteno radi, smo tega siti.
- FERJAN** »Pošteno radi?« Ha-ha-ha. — Saj vam privoščim to ljubezen. Ampak jaz ne pojdem nikamor, da vesta, zaradi te vaše poslednje besede — pa prav nikamor. *Topotne z nogo.*

Petnajsti prizor

- LENČKA *pride skozi vrata kumre:* Prav imaš, Ferjan.
- MARTIN *se obrne, proseče:* Lenčka!
- URH Molči, ženska!
- LENČKA Sram vaju bodi!
- FERJAN Za to besedo pa je naprodaj moja zemlja, vama pa ne.
- MARTIN *Ferjanu:* Ven! Zgubi se!
- FERJAN Mar sem pes? *Stopi proti njemu.*
- MARTIN *se skrči, stisne pesti, da bi planil nanj. Urh ga zadrži.*
- LENČKA Pojdi, Ferjan. *Stopi kot v obrambo nekaj korakov proti njemu.*
- FERJAN *jo pogleda:* Grem.
- LENČKA *se ozre za njim in izgine v kamro.*
- URH in MARTIN *obstaneta. Urh drži z levico še vedno Martina, z desnico zapreti Ferjanu.*
- MARTIN *se ozre čez ramo za Lenčko, ki je že odšla iz sobe in sikne:* Prekleta!

Zastor

TRETJE DEJANJE

Prizorišče. Soba kakor v drugem dejanju, toda v njej ni več prejšnje snage in reda: pod klopni krog peči leže v neredu stari čevlji. Na klopi nemarno razmetana obleka. S postelje visi zanikrno odeja po strani do tal. Večer zgodnje zime. Pust mrak v sobi. Vse osebe imajo zimsko obleko.

Prvi prizor

MARTIN *sam v sobi. Ko se dvigne zavesa, kleči obut v same nogavice pred klopjo pri peči in izbira čevlje. Je brez telovnika v beli srajci in lepših hlačah. Nejevoljen prestavlja in ogleduje čevlje: Človek bi se snedel od jeze, tak nered je pri nas. Dobi čevlje, vstane, sede na stol in se obuva.*

Drugi prizor

TONA *prinese vrečico moke: Ali ni Lenčke?*
MARTIN Z deklo sta peljali v mlin. Kaj pa je, Tona?
TONA Bele moke sem prinesla, da bi Lenčka pripek-la za očeta pogačo. Črni kruh se mu tako upi-ra.

- MARTIN Že dobro, kar na klop deni. *Se je obul in vstane s stola. Gre k predalniku in išče telovnik med drugo obleko.*
- TONA *z rokami oprtimi v boke stoji pri vratih in ga opazuje:* Kaj pa brskaš po predalu s tako ihto?
- MARTIN *vrže žensko krilo v predalnik in potegne izpod njega svoj telovnik:* To ti je tako pri nas, da nobene stvari več ne najdem. *Oblači telovnik.*
- TONA Preveč barantaš, pa na vse drugo misliš, samo na dom ne.
- MARTIN Za zlomka, zato imam vendar ženo. Če je pa vsak dan bolj zbegana, ne morem pomagati.
- TONA Mož dela ženo.
- MARTIN Narobe je res: žena dela moža.
- TONA Lenčko si ti že vso pokvaril.
- MARTIN Jaz? Ta je pa lepa. Mar je ona meni vse življenje pokvarila.
- TONA Ali je bilo treba Ferjana spravljati na boben?
- MARTIN To očitaj očetu, ne meni. On me je silil.
- TONA Drug na drugega se izgovarjata. Takile ste moški. Brez srca ste vsi skupaj, da veš.
- MARTIN O, Tona, ko bi videla v moje srce —
- TONA Pravo reč bi videla. Kup denarja.
- MARTIN Kup razvalin, ne pa kup denarja. Naj bi šel k vragu ves denar, samo da bi bilo naše življenje komu podobno. Tako pa živimo kakor psi

in lajamo drug na drugega. *Gre k predalniku in si natoči kozarček žganja.*

TONA Piješ tudi. Še tega ti je treba.

MARTIN *ji ponudi kozarček:* Ná, Tona!

TONA Nočem. Vsi ste kot ponoreli. Kam bo to prišlo?

MARTIN Marsikdo bi še drugače norel, ko bi bil v moji koži. Saj ti nič ne veš, kakšna je Lenčka zadnje čase.

TONA Revica je in trpi, kot je trpela tisto uro, ko ste jo speljali k poroki. Vidva z očetom, ki sta vsega kriva, ji pa še nadalje kurita gorje.

MARTIN *gre spet pit:* Gorje? Kakšno gorje? Tega ne bo noben mož trpel, da bi se žena pečala z drugim.

TONA Vidiš, kako si krivičen. Lenčka ti je poštena žena. Če boš pa tako uganjal, kot si se sedaj lotil, Bog ve, kaj se še vse lahko zgodi.

MARTIN Kaj pa uganjam?

TONA Ali te ne slišim tja pred naše duri, kako se zadirraš nad njo?

MARTIN Zakaj me draži? Še danes jo sla vleče do nje-ga.

TONA Tebe pa denar vleče po kupcijah in krčmah. Doma bodi, potrpi in nikar je ne preganjaj. Jaz bi ti drugače posvetila.

- MARTIN** *gre proti njej, laskajoč se:* Ti bi mi posvetila? Ti, Tončka? Kakor si mi tedaj v svojo belo kamrico, kajne?
- TONA** Ti! *Mu nameri z roko.* Še eno tako zini, pa ti jo prikopljem za uho, da ti bo štirinajst dni zvenelo po njem.
- MARTIN** Ne togoti se, Tona. Bodiva prijatelja. Verjemi, da sto in stokrat mislim nate. Ko bi bil jaz tedaj to vedel, kar vem danes, nobena druga bi ne bila gospodinja pri nas kot ti.
- TONA** *gleda v tla in svalka z rokami predpasnik. Zelo resno:* Molči o tem. Bog sam ve, kaj sem prestala. Sedaj je prestano. Odpuščam ti ta greh, ko nisi edini — saj ste skoro vsi enaki. Denar in dota, lepo telesce in lepe oblekce in ime, kdo bi se menil za táko, kot sem jaz — brisačo, da se obrišete vanjo. Zato pa nôsi križ, ki si ga zadel. Bog je pravičen.
- MARTIN** Tega križa si nisem sam stesal. Vse to je delo tega prekletega žganjarja. On me je preslepil.
- TONA** Ne zvrčaj na očeta. Saj nisi bil otrok. Preslepil te je denar in lepa punčka. Imej pamet sedaj, če si jo izgubil prej.
- MARTIN** *se ji približa in išče njene roke, ki jih ona odmi-ka:* Tona, nehaj no z nauki in rada se imejva. *Jo hoče objeti.*

- TONA *odskoči:* Pusti me!
- MARTIN *obstoji in jo motri:* Kako si natančna. *Od zunaj se začujejo kraguljčki.* Z mlina je prišla. *Se hitro obrne, seze po ščet, sname suknjič s kljuge in ga začne krtačiti.*
- TONA *sede k peči, kamor je postavila vrečico moke:* Počakam jo.

Tretji prizor

- LENČKA *hitro vstopi. Zavita je v veliko ruto čez jopico. Huka v roke in cepeta z nogami:* Kako strpen-sko zebe danes.
- MARTIN *krtači suknjič in nič ne odgovori.*
- LENČKA *si sname ogrinjalko in jo vrže na posteljo:* Hu — hu — hu —
- TONA Dober večer, Lenčka.
- LENČKA *se hitro obrne:* Ti tukaj? Martin, zakaj pa ne prižgeš luči? Saj je tako temačno, da te res nisem videla, Tona.
- MARTIN *odloži ščet in se oblači. Govori bolj zase:* Vsaj madežev ne vidim, če je tema.
- TONA Lenčka, prinesla sem ti, da bi pripekla pogačo za očeta. Mora imeti kaj priboljška.

- LENČKA Jutri navsezgodaj bom pekla. *Martinu*: Kam se pa zopet napravljaš?
- MARTIN V krčmi pri Razpotniku me čaka Cagliotto, da se zmeniva zaradi hrastov. Potem se odpeljem z njim v mesto, da uredim prepis Ferjanove zemlje.
- TONA Treba ti je hoditi na noč v mesto.
- MARTIN Prilika je.
- LENČKA Kot da nimaš svojih konj, spočitih in boljših, kot je Cagliottovo kljusè.
- MARTIN Nikar mi ne obgodrnjaj vsega, kar naredim. *Si krtači klobuk.*
- TONA Lenčka ima čisto prav.
- MARTIN Ženske imajo vedno prav, seveda.
- TONA Večkrat kot moški.
- MARTIN Lahko noč! *Gre proti vratom.*
- LENČKA Zaradi zemlje si zapomni, da je ne prepíšeš name, kakor ste se menila z očetom. Če to narediš, pojdem v mesto in v kancliji raztrgam zemljiško knjigo. Jaz Ferjanove zemlje ne maram.
- MARTIN Saj ti je nihče ne ponuja, nič se ne boj. — Ponoči poglej v hlev. Písana se pripravlja. Lahko noč, Tona! *Gre.*

Četrty prizor

Kratka pavza. Lenčka prižiga luč.

- LENČKA Ali ni pri nas dolgčas?
- TONA Sami ste krivi.
- LENČKA Pomagaj, če moreš. Saj si ga videla. Kar se je vtaknil v te kupčije, je ves zbezan.
- TONA Pa ne samo zaradi kupčij. Tudi zavoljo tebe je tak.
- LENČKA Zavoljo mene? I kaj pa mu vendar prizadenem? Mir mi naj dá.
- TONA Skrij in ne pokaži mu vsega. Če te boli srce zavoljo Ferjana, ko sta ga prodala, potrpi. Pa mu nobene ne zamolčiš. Vidiš, to ga grize in goni zdoma. Tudi piti bo začel, boš videla.
- LENČKA Saj že pije. Malokdaj se vrne trezen s teh kupčij.
- TONA Ti pa tudi piješ. Zamera gor — zamera dol — poglej, kakšno imaš po hiši. Le kje je tista Lenčka, ko je bilo vse tako kot v škatlici.
- LENČKA Kaj mi mar! Tiste Lenčke ni več. Če so razdejali vse v meni, naj bo še na zunaj mene vse razdejano. Zdaj mi je že vseeno.
- TONA Če ti je že zavoljo tebe vseeno, vsaj na zarod misli.

- LENČKA Naš zarod bodo miši in podgane, ki se bodo nekoč podile po teh prostorih.
- TONA Lenčka!
- LENČKA Razodenem ti, toda molči — ali boš?
- TONA Bom.
- LENČKA Zavoljo žalosti se mi je zgodila nesreča in zdravnik je rekel, da ni nobenega upanja več. To je božja kazen. Prav mu je!
- TONA Ali si njemu to povedala?
- LENČKA Seveda sem mu.
- TONA Strašna ženska si. Sedaj vidim, da Martin mora biti tak. Kar je napovedal zdravnik, to bi mu bila morala prikriti. Saj zdravniki tudi ne vedo vsega.
- LENČKA Prikriti? Zakaj? Ali ga nisem s povzdignjenimi rokami prosila, naj ne preganja Ferjana? Naj ga ne žene na boben. Nič. Oče in on sta bila kratko in malo gluha za vse. Sedaj sem pa jaz gluha za vse in se nobenega več ne bojim. In tebi povem in očetu in Martinu in vsemu svetu, če hočeš: rada imam Ferjana — rada — rada — in ga bom imela do smrti.
- TONA Moj Bog, Lenčka, kaj bo iz tega?
- LENČKA Kar hoče. Samo to vedi, da mi doslej še toliko, kolikor je za nohtom črnega, ne more nihče očitati.

- TONA Pa za naprej?
- LENČKA *skomigne z rameni.*
- TONA Jaz bi ga ne pustila, da hodi takole ponoči z doma. Če hočeš, pojdiva po večerji ponj k Razpotniku. Dobro bi se mu zdelo.
- LENČKA *se zasmije:* Ha-ha-ha! Ponj da bi hodila! Ha-ha-ha. Je zadosti star, da ve, kje je njegov dom in njegova žena. Ni mu treba z lučjo svetiti do njega.

Peti prizor

- SIRK *vinski priropota v sobo. Na glavi polhovko, v kratkem kožuhu je:* Kje je Martin? — To je goljufija! *Vrata pusti odprta.*
- TONA Ga ni doma.
- LENČKA Kaj pa je, Sirk?
- SIRK *se obrne nazaj skozi vrata:* Ferjan, noter pojdi! Da boš za pričo.
- FERJAN *se prikaže na pragu:* Če me ne vržejo ven. Enkrat so me že.
- LENČKA Jaz te nisem. Le stopi noter. *Sirku:* Kakšna goljufija pa je?
- SIRK Tvoj stari, to se pravi, tako ne smem reči pred teboj, tvoj oče me hoče goljufati —

- LENČKA *ponudi Ferjanu stol. Ferjan sede.*
- SIRK *stoje:* Za tisti Ferjanov travnik za mojim kozolcem. Jaz sem mu prodal Ferjanov dolg s tem pogojem, da je travnik moj. Sedaj pa taji, da nič ne ve. Ali ni res, Lenčka, da sem tako prodal? Ali nisi slišala?
- LENČKA Zares nič ne vem.
- SIRK Ali ti ni Martin povedal?
- LENČKA O teh stvareh se nisem hotela meniti z njim.
- SIRK Seveda — seveda — ti si pohlevna putka — ampak naša Katra! Prekvato tako sem suh *obrne žep*, da ga nimam ficka. — Lenčka, daj mi ga no eno šilce.
- LENČKA Pa si res revež. Sedi. Ga takoj prinesem. — *Gre na predalnik po steklenko.*
- TONA Za potrebo ga že imaš, Sirk.
- SIRK Tona, ti si pa tak volk kot Urh. Pri vas bi smel zemljo zapiti, drugod mi ga ne privoščiš za orehovo lupino ne.
- LENČKA *postavi na mizo steklenko in dva kozarčka. Nalije.*
- SIRK *jo taplja po rami:* Lenčka, ti je nimaš napake — razen ene.
- FERJAN Oho, Sirk, ta ne bo držala.

- SIRK** Veš, Lenčka, na vse kraje si prav narejena, po duši in po telesu: nikjer te ni preveč — nikjer te ni premalo — samo moža nimaš pravega.
- TONA** Molči, čenča. Ali je bila na levico poročena?
- SIRK** *pije:* Na levo ali na desno, jaz nisem poročal. To pa vem, da ni bilo prav: pri njej ni bilo prav, pri tebi ni bilo prav — in z mojim travnikom tudi ni prav. Zato jih bo pa Bog tako presejal, da bo prav. In jaz mu bom tudi pomagal. Na prisego bom gnal, oba. — *Seže po kozarčku.* Na dobro zdravje, Lenčka. *Ferjanu:* Pij, Ferjan. Sedaj imaš denar. *Trčita.* Pravzaprav ga pa sedaj sam lahko kupiš. *Pije.*
- URH** *od zunaj:* Tona! Toona!
- TONA** Oče kliče izpred vrat. Pogrešil me je. *Vstane.* Lahko noč. *Gre.*
- LENČKA** Tebi se nikamor ne mudi. *Mu naliva.*
- SIRK** *seže po kozarčku:* Lenčka, ti si kakor olje. Bog te živi! *Izpije.* Sedaj pa moram iti.
- FERJAN** Ali se bojiš Katre?
- SIRK** Primojduha, da se je res bojim. — Lenčka, kdaj pride Martin?
- LENČKA** Jutri véčer.
- SIRK** Le povej mu, da je travnik moj, če ne, jima bo na duši gorel. Lahko noč!
- FERJAN** Počakaj no, da greva skupaj. *Vstane.*

SIRK *zamahne z roko in se motovili skozi vrata:*
Posedi, posedi!

Šesti prizor

FERJAN Ali res ni Martina doma?

LENČKA Zares ne. Pri Razpotniku sedi in baranta za hraste. Potem se odpelje s Cagliottom v mesto.

FERJAN Dolgčas ti bo, ali ne?

LENČKA Pri nas je vedno dolgčas. Zato ostani, saj se ti ne mudi.

FERJAN Ni varno zame pri vas. Naj pride oče ali Martin.

LENČKA Nikogar ne bo. In če bi prav kdo prišel, naj pride. Saj je vseeno. Ná, pij! *Naliva.*

FERJAN Zame je vseeno, zate pa ni.

LENČKA Se prav nikogar več ne bojim. *Natoči še sebi.* Na zdravje, Ferjan! *Trčita in se ujameta z dolgim pogledom. Izpijeta.*

FERJAN *primakne stol bliže Lenčke:* Sedaj mi pa kaj lepega povej, ti Lenkica moja. *Ji dene roko krog pasu.*

LENČKA *mu jo rahlo odvije:* Iz tega pekla naj bi ti kaj lepega povedala! Saj si sedajle slišal. Še tega

sta se lotila, da bi ljudi ociganila. Naj je Sirk še tak pijanček, tega ne verjamem, da bi lagal.

FERJAN

Ne meni se za te stvari. Grabeža sta, naj imata veselje. Prodala sta me, da nimam več svoje strehe, pa z nobenim izmed njih ne menjam.

LENČKA

Ali zares ne? *Ga predirno pogleda.*

FERJAN

ji vrne pogled — na to naglo: Zate bi menjal z Martinom in mu dal deset zemljá povrhu, če bi jih imel.

LENČKA

Nalašč praviš, ko sem te tako rekoč prisilila.

FERJAN

Lenčka, kako si krivična!

LENČKA

Saj pravijo, da se ženiš. Bog daj srečo.

FERJAN

Vidiš, da si krivična. Le počakaj, za kazen — *jo hoče poljubiti.*

LENČKA

se mu odmakne: Ne smeš.

FERJAN

pavza: Imaš prav. Saj sem neumen, da sem prišel. Lahko noč! *Vstane.*

LENČKA

Ferjan, ostani še nekoliko.

FERJAN

se plašno ozre: Nekaj je zaropotalo.

LENČKA

Ah, nič. Dékle so v kuhinji. Večerjajo.

FERJAN

Ali ti ne boš večerjala?

LENČKA

Sem sita tega življenja. Veš, da mi je včasih tako, da bi kar nekam izginila.

- FERJAN** Zginiva, Lenčka. Meni je ostalo več, kot sem mislil. Če greš, kupim takoj jutri karte in zbeživa čez morje.
- LENČKA** Lepo te prosim, molči!
- FERJAN** Zakaj bi molčal. Ali ne bi bilo bolj modro, kot da tu trpiš in se mučiš. Ah, Lenčka, ne veš, kaj bi jaz bil, ko bi imel tebe. Zbeživa. *Proti njej, in jo objame.*
- LENČKA** *hipoma omahne k njemu. Nato se mu iztrga — in vstane izza mize:* Stran, stran, Ferjan. Vidiš, Ferjan, samo to imam, to svoje poštenje — in prav nič drugega. Če še to poteptam — ne — ne — ne Ferjan, če me imaš količkaj rad, molči o tem. *Dolga pavza.* — Kaj boš počel sedaj, ko so te pregnali?
- FERJAN** Za lovca pojdem. Sem se že domenil. Čisto lepo plačo so mi obljubili. Potem bom pa lovil, pasel srne in lisice — in tod okrog teh dveh hiš bom žvižgal, da bom dražil Urha in Martina.
- LENČKA** Prav imaš.
- FERJAN** Poglej, prav gotovo bi se bil sam umaknil za voljo miru in zavoljo tebe. Ko sta planila s silo in zvijačo nadme, sem pa sklenil: nalašč ne grem. *Se zopet hipoma ozre.* Ali ni spet zaropotalo?

- LENČKA Iz kuhinje se sliši. Pomivajo.
- FERJAN Bolje je, da grem. *Vstane.* Še enkrat, Lenčka. *Se ozre po sobi, gre do nje in polglasno govori:* Ali si prepričana, da ne bo Martina nocoj domov?
- LENČKA Čisto gotovo ga ne bo.
- FERJAN Ko vaši poležejo, pridem nazaj. Smem?
- LENČKA Molči, lepo te prosim. Oče bo skoro gotovo kuhal. Če te vidi! Nikar ne hodi.
- FERJAN Dobro, ne maraš me.
- LENČKA Zakaj me žališ, ko veš — *omahne na prsi.*
- FERJAN *jo hipoma poljubi. Nato jo izpusti:* Pridem. Tamle bom potrkal. *Pokaže na okno in hitro odide.*
- LENČKA *proti vratom:* Ne — ne — ne — *Vrata se zapro, Lenčka ostane pred njimi. Nato vsa strta proti vratom v kamro. Stopi na prag in kliče:* Magdalena! Magdalena!

Sedmi prizor

GLAS DEKLE IZ KUHINJE Kaj je?

LENČKA Kako je s Písano?

GLAS DEKLE Ni kazno, da bi dobila nocoj telička.

LENČKA Pa pojdi spat. Ponoči sama pogledam v hlev.

GLAS DEKLE Že dobro. Lahko noč.

LENČKA Lahko noč. *Zapre vrata, pobere steklenico in kozarčke ter jih nese na predalnik. Nato k oknu in gleda proti žganjarni, od koder se sveti ogenj. Odpre okno. Oče! Oče!*

URH Kaj?

LENČKA Ali boste nocoj kuhali?

URH Vso noč. — Ali je Martin doma?

LENČKA Ni ga?

URH Kam je šel? *Glas je že bliže.*

LENČKA V mesto. Ali pridete kaj v vas?

URH Pridem za trenutek.

LENČKA *pospravlja malenkosti po sobi. Pozna se ji, da je razburjena.*

Osmi prizor

- URH *vstopi. Je v dolgem, oguljenem kožuhu, na glavi ima kučmo:* Kam pa se vlačí na noč od doma?
- LENČKA S Cagliottom se je peljal v mesto, da jutri prepíše Ferjanovo zemljo.
- URH *hodi gor in dol:* Prepíše, prepíše — pa na kóga? Ta kajon bi jo kmalu sebi obesil.
- LENČKA Komu pa.
- URH Tebi naj jo zapiše.
- LENČKA Je ne maram.
- URH Ali te še do danes ni srečala pamet? Martin je začel z lesom in s konji kupčevati. Prav — nič ne rečem. Saj mu nese. Toda Martin kupčuje pijan, da veš, pijan. Ta norec ne ve, da mora biti tisti, ki kupuje, trezen, in oni, ki prodaja, naj bo pijan.
- LENČKA Da ga laže goljufa.
- URH Koga sem jaz goljufal?
- LENČKA Sirka hočete za travnik.
- URH Besedice mu nisem obljubil.
- LENČKA Jaz ne vem, ampak Sirk je prepričan, da sta se tako pogodila. Dajte mu tisti jezik zemlje, lepo vas prosim.
- URH *gre gor in dol:* Bomo že videli.
- LENČKA Lepo prosim.

- URH Vidiš, kakor sem rekel prej, Martin jo lahko tako zavozi pri kupčijah, da bo ob vse. Zato mora biti Ferjanova zemlja nate prepisana.
- LENČKA Je ne maram in vem, da je ne bo prepisal name.
- URH Če to stori, je goljuf. Jaz mu že pokažem.
- LENČKA Oče, ne jezite se.
- URH Kaj bi se ne jezil. Meni se vse zdi, da je začela vreti v njem kri njegovega starega. Navsezadnje bosta še oba na cesti.
- LENČKA Zakaj ste tiščali v Ferjanovo zemljo? Sama nesreča bo iz tega.
- URH Nesreča je v njegovi pameti — ne v zemlji. In v tvoji glavi tudi. *Obstane pri predalniku in se zagleda v steklenko. Pavza.* Lenčka, ali še piješ?
- LENČKA Toliko, da je ime.
- URH *se nasloni na predalnik:* Vse se podira — vse, vse —
- LENČKA *gre k njemu:* Oče, ne tuhtajte. Kar bo, pa bo.
- URH *se obrne proti hčeri:* Lenčka, jaz vse dalje vidim kot ti. Ne veš, kako me skrbiš. — Morda sem se res zmotil ob Martinu — Toliko trpljenja zate — in vse — k nič. *Si zakrije obraz.*
- LENČKA Oče, ne ženite si tako k srcu. Bomo že kako prestali.

- URH Ne vem — ne vem. *Se spet zravna.* Moram h kotlu, da se mi ne pripali. Ampak Martina bom prijel — *Gre s povešeno glavo skozi vrata.* Lahko noč!
- LENČKA Lahko noč! *Obstane med vrati in gleda v vežo.* Magdalena, zapahni duri.
- GLAS DEKLE Bom.

Deveti prizor

- LENČKA *zapre vrata. Nato skrbno potegne rdeče zavese čez okna. Gre k postelji in jo uredi. Ogrinjalko zravna ter jo nese v predalnik. Iz njega vzame zrcalce in se pogleda ter si popravi lase. Nato si natoči kozarček žganja in ga naglo izpije. Potem vzame nogavico in klobčic iz predalnika, da bi pletla. Gredoč k mizi obstane hipoma pred kotom, kjer je križ, in se zazre vanj. Globoko vzdihne: Kriste pomagaj, jaz si ne morem. Trudna in vznemirjena sede za mizo. Začne pletiti nogavico. Ob tem nekdo potrka na vežna vrata. Lenčka vsa vztrepeta. Še enkrat trkanje. Lenčka odpre vrata in vpraša v vežo: Kdo je?*
- MARTIN *od zunaj: Odpri no!*
- LENČKA *plašno: Martin je. Skoči odpret in se hitro vrne.*

- MARTIN** *za njo vstopi vinjen:* Kako je s Písano?
- LENČKA** Nič ni. Leži in prežvekuje.
- MARTIN** Zakaj me potem kličeš domov?
- LENČKA** Jaz? Jaz te vendar nisem klicala. Kar si odšel, se nisem ganila iz sobe.
- MARTIN** Tono si poslala pome k Razpotniku.
- LENČKA** Tono? Jaz pa Tono? Če bi jaz koga poslala, bi poslala vendar našo deklo. Kaj pa se norčuješ z mano?
- MARTIN** Ali je res nisi?
- LENČKA** Če ti rečem, da ne.
- MARTIN** Ali si je sama to izmislila?
- LENČKA** Kaj pa je rekla?
- MARTIN** Iz krčme me je poklicala in rekla: »Brž pojdi domov. Písane ne morejo rešiti.« Pa je stekla. Cagliotto je imel že napreženo. Kaj sem hotel? Odpeljal se je sam, jaz pa v tek domov in naravnost do hleva, ki je pa zaklenjen. No, in sedaj tole.
- LENČKA** Tona je tica. Sama si je to izmislila, da te je spravila domov. Prej mi je namreč rekla, da bi šli pote, češ čemu bi hodil ponoči z doma.
- MARTIN** Ti seveda nisi hotela z njo.
- LENČKA** Vedno sem se jezila na ženske, ki so hodile preganjat dedce iz krčme, pa bi zdaj sama lovila moža po gostilnah. Kaj še!

- MARTIN Ko si vesela, da me ni doma.
- LENČKA *sede k mizi in vzame nogavico:* Le zbadaj. Saj me nič več ne boli.
- MARTIN *obesi klobuk, sleče suknjič in sede k peči:* Bomo pa doma dolgčas pasli.
- LENČKA Ali si kaj večerjal?
- MARTIN Sem. Pil pa bi še.
- LENČKA Vina nimam. Ali boš slivovko?
- MARTIN Daj, kar imaš.
- LENČKA *gre k predalniku in prinese slivovko ter jo postavi na mizo.*
- MARTIN *sede malomarno k mizi:* Vsaj natoči mi. V vsaki krčmi človeku bolj postrežejo kakor doma.
- LENČKA *natoči:* Zakaj si siten?
- MARTIN Ferjanu bi bila že desetkrat natočila.
- LENČKA Tak nehaj no. Sicer bom jaz tudi začela.
- MARTIN Le začni, kar začni, če imaš kje začeti.
- LENČKA Dobro, pa še jaz vprašam, kaj pa si imel s svojo nekdanjo nocoj v mraku, ko sta bila sama? Kaj? Kako pa sta hodila od Razpotnika? Kaj?
- MARTIN Ha-ha-ha — le daj — le naprej. O, Tona je že izvrstno dekle — ha-ha-ha — ta je pa bila res moja. — Morda je še sedaj — ha-ha-ha — *Naliva in pije. Nato si podpre glavo in zaspano prikimava.*
- LENČKA Martin, pojdimo spat.

- MARTIN Ne grem. *Se nasloni na mizo. Pavza. Trkanje na okno.*
- LENČKA *se vsa zgane.*
- MARTIN *se leno okrene:* Ali ni potrkalo?
- LENČKA *vstane in stopi k njemu:* Zdelo se ti je. Pojdimo spat.
- MARTIN Ne grem. *Se nasloni na mizo. Pavza. Lenčka gleda plašno proti oknu. Močno trkanje.*
- MARTIN *dvigne glavo:* Spet trkanje. — Čakaj me, vrag, nam boš nagajal! *Plane kvišku in zagradi sekiró na peči.* Če te koj prekoljem.
- LENČKA *k njemu in prime za sekiro:* Pusti ga!
- MARTIN *jo gleda:* Pusti ga — — — Ti veš, kdo trka — Sedaj jaz tudi vem — *se sesede k peči na klop.*
- LENČKA Martin, spat pojdi.
- MARTIN *počasi skozi zobe:* Vlačuga!
- LENČKA Kdaj?
- MARTIN *hripavo:* Ko si mi rekla pred oltarjem, da si moja, takrat si bila že prešuštnica — in skozi in skozi do danes.
- LENČKA Sam si hotel. Srca si ne morem ubiti.
- MARTIN *še vedno sedeč pri peči, komolec na kolenih, glavo v dlaneh, govori hripavo v tla:* Jaz svojega tudi ne. Ampak eno drugo srce bi — — — *Roke se mu zadero v lase kot kremplji.*
- LENČKA Martin, pojdimo spat.

- MARTIN *počasi vstane: Grem — saj grem. S klopi vzame plahto in si jo vrže čez pleča. Lenčke niti ne pogleda in gre strt proti vratom.*
- LENČKA *medtem že pripravlja posteljo in si odpne jopico. Hipoma obstoji: Kam greš?*
- MARTIN Spat v hlev. Tam je zanaprej moja postelja. To pa imejta vidva. *Pokaže na posteljo in roka se mu trese.*
- LENČKA Martin, če si tak, da mi narediš še to sramoto in mi greš v hlev, dobro, jaz pa od hiše.
- MARTIN *se hitro obrne na pragu: Od hiše? Postaja besen.*
- LENČKA Da, od hiše.
- MARTIN K njemu, kajne?
- LENČKA Saj je boljši kot ti, da boš vedel. *Si zapenja jopico. Pa kar précej grem.*
- MARTIN *ves drgeta: Samo živa ne pojdeš! To sikne skozi zobe, odvrže plahto in plane proti njej.*
- LENČKA *silno zakriči.*
- MARTIN *jo v blaznem ljubosumju podere na posteljo in jo zgrabi za vrat.*
- LENČKA *zakriči huje: Oče — Oče! Pomagajte! Zadnja beseda ji že zamre na ustnicah.*

Deseti prizor

- URH** *plane skozi vrata v sobo, za hip obstoji, skoči nad Martina in ga potegne od hčere: Ti boš mojo hčer pretepal! Pobijalec!*
- MARTIN** *stopi nasproti očetu, divji pogled: Ali naj jo božam, vlačugo?*
- URH** *Kaaj? Kaj si rekel? Gre k hčeri. Lenka, ali si slišala?*
- LENČKA** *se ne gane in ne oglasi.*
- URH** *jo dramatično kliče ljubeznivo: Lenčka! Nato obupno zakriči: Mrtva! Krčevito zajoka in se zgrudi na stol k mizi.*
- FERJAN** *v tem pride počasi skozi vežo in stopi ves prepačen med vrata.*
- MARTIN** *stopi proti postelji, hropeč se nagne k Lenčki in jo tiho kliče, nato zdrsne ob njenih nogah na tla in ji objame kolena.*
- URH** *dvigne glavo, bulji v ta prizor in zagrga: Morilec!*
- FERJAN** *z nizkim, zajokanim glasom: Ne ta. Morilec ste vi! Nasloni se ob rob postelje in od ihtenja mu drhti vse telo.*

Zastor

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-286-6